

Apstiprinātas ar
Slimību profilakses un kontroles centra
2022. gada 22. decembra rīkojumu
Nr. 7.1-2/2022/1

Slimību profilakses un
kontroles centrs

Rekomendācijas eksprestestēšanā, pirmstesta un pēctesta konsultēšanā HIV profilakses punktos

Rīga, 2022

Saturs

Ievads.....	3
Sagatavošanās testa veikšanai	4
Pirms un pēc testa konsultācijas principi un mērķis	8
Eksprestesta veikšanas/konsultācijas scenārijs.....	13
Soļi pirmstesta konsultēšanai un testēšanai	13
Testa veikšanas procedūra:.....	14
Testa rezultāta paziņošana un soļi pēctesta konsultēšanai.....	16
Testa veikšana pārī/partneriem.....	20
Klientu tālāka nosūtīšana un sasaiste ar veselības aprūpi.....	21
Pielikums Nr. 1: Universāli piesardzības pasākumi darbiniekam, veicot eksprestestus	24
Pielikums Nr. 2: Rīcība pēc saskares ar citas personas asinīm vai ķermeņa šķidrumiem	26
Pielikums Nr. 3: Informācija HIV profilakses punkta apmeklētājam par personu sniegtās informācijas apstrādi	29
Pielikums Nr. 4: Nosūtījums pacienta sasaistei ar ārstniecības iestādi (infektologu) pēc reaktīva eksprestesta.....	31
Pielikums Nr. 5: Eksprestestēšanas algoritms	34
Pielikums Nr. 6: Paplašināta informācija par nepilngadīga klienta testēšanu un konsultēšanu HIV profilakses punktā.....	36
Pielikums Nr. 7: Konsultācijas satura konspekts kartīšu veidā pa soļiem (ja testē individuāli)	37

Ievads

Sasniegt un testēt HIV (*cilvēka imūndeficīta vīruss*), hepatītam B un C (turpmāk tekstā – HBV un HCV) un sifilisa paaugstinātam inficēšanās riskam pakļautās grupas joprojām ir izaicinājums visās Eiropas valstīs. Aizvien Latvijā HIV tiek diagnosticēts novēloti, un liela daļa inficēto nenojauš par savu infekcijas statusu. Kā arī viens no būtiskākajiem faktoriem ir personas sasaiste ar veselības aprūpi pēc reaktīva eksprestesta HIV profilakses punktos (turpmāk tekstā – HPP). Eiropas Slimību profilakses un kontroles centrs (ECDC) stingri iesaka palielināt testēšanas aptveri, jo īpaši riska uzvedības grupu vidū, tādējādi ierobežojot vīrushepatītu un HIV izplatību sabiedrībā.

Atbilstoši Pasaules Veselības organizācijas (PVO) rekomendācijām brīvprātīgai HIV testēšanai un konsultēšanai ir jābūt pieejamai visām riska grupām¹, nodrošinot tālāku sasaisti ar veselības aprūpi pēc reaktīva testa rezultāta un profilakses pasākumiem, un konsultāciju ne-reaktīva testa rezultātā.

PVO vadlīnijās par eksprestestēšanas pakalpojumiem tiek akcentēti galvenie principi testēšanā, kas jāievēro testa veicējam:

1. **Konsultācijas un informācijas** sniegšana par HIV/HBV/HCV/sifilisu pirms un pēc testa;
2. Testējamās personas **piekrišana testēšanai**, ko tā sniedz informētā un **brīvprātīgā** veidā;
3. **Konfidencialitātes nodrošināšana** ikvienā testēšanas procesa brīdī (konfidencialitāte attiecībā uz informāciju par testēto personu, fakts par vēršanos pēc pārbaudes, konsultācijas saturu, testa rezultātu);
4. Precīza **testēšanas algoritma** ievērošana nekļūdīgai testa rezultāta nolasīšanai;
5. **Darba drošības noteikumu** ievērošana un **testēšanas materiālu kvalitātes** nodrošināšana un uzraudzība;
6. Klienta **sasaiste** ar profilakses, ārstēšanas un aprūpes pakalpojumu sniedzējiem.

Testēšana ir viens no profilakses pasākumiem, kas palīdz klientu novirzīt ārstēšanas, aprūpes un citu atbalsta pakalpojumu saņemšanai. Iespējai uzzināt savu HIV statusu HPP ir nozīmīga loma HIV ierobežošanā, īpaši personām no sociāli mazaizsargātām grupām. Tikpat svarīgi ir identificēt augstam inficēšanās riskam pakļautās HIV

¹ Atbilstoši PVO vadlīnijām, riska grupas definētas dēļ to specifiskās augsta riska uzvedības attiecībā uz inficēšanas risku ar HIV: vīrieši, kuriem ir dzimumattiecības ar vīriešiem, personas, kuras injicē narkotikas, personas ieslodzījuma vietās un citās slēgtās vietās, prostitūcijā nodarbinātas personas un transpersonas.

negatīvās personas, lai laikus tām sniegtu profilakses pasākumus, ārstēšanu (piemēram, pēcekspozīcijas profilaksi (PEP)), kā arī sociālo palīdzību.

Ieguvumi no HIV testa ir vērtējami gan individuālā, gan sabiedrības un populācijas līmenī:

Ieguvumi indivīdam – samazinās risks inficēties un/vai inficēt citus, HIV pozitīva testa rezultāta gadījumā iespēja laikus uzsākt ārstēšanu un saņemt atbalstu, uzlabojot savas dzīves kvalitāti, kā arī novērst vertikālās transmisijas risku (HIV vīrusa nodošana no mātes bērnam).

Ieguvumi sabiedrībai – labākas zināšanas par HIV un profilakses iespējām, samazinot sabiedrības noliegumu, stigmatizāciju un diskrimināciju, kā arī veicinot kolektīvo atbildību un rīcību.

Ieguvumi populācijas līmenī – zināšanas par HIV epidemioloģisko situāciju var ietekmēt politiku, normalizēt HIV/AIDS izplatību un samazināt stigmatu un diskrimināciju.

Šī materiāla mērķis ir sniegt vienotu pieeju riska grupu eksprestestēšanai un konsultēšanai HIV profilakses punktos Latvijā, lai uzlabotu testēšanas pakalpojumu kvalitāti un testēšanas aptveri, atbilstoši rekomendācijām.

Sagatavošanās testa veikšanai

Pirms testa veikšanas testa veicējam ir jāpārlicinās par epidemioloģiskiem noteikumiem atbilstošu vidi, kur tiks veikta testēšana un konsultēšana, individuālās aizsardzības līdzekļu (IAL) pieejamību, kā arī par to, lai klientam tiktu nodrošināta konfidencialitāte. Daži ieteikumi, lai nodrošinātu drošu testēšanas procesu:

1. Telpa: testa veicējam ir jāpārlicinās, ka ir pietiekoši vietas testa veikšanai un klients jūtas ērti un droši (tiek nodrošināta konfidencialitāte). Vēlams nodrošināt tādu platību un telpas iekārtojumu, lai starp klientu un konsultantu būtu iespējams ievērot 2 m distanci.
2. Apgaismojums: jāpārlicinās, ka ir pietiekams apgaismojums testa veikšanai un pareizai testa rezultāta nolasīšanai.
3. Ventilācija: primāri gaisa apmaiņu telpā vēlams nodrošināt caur logu, papildus var izmantot citas ventilācijas metodes. Vislabāk telpu būtu vēdināt pēc katra klienta.
4. Procedūru galds: galda virsmai jābūt līdzenai, lai to varētu viegli tīrīt un dezinficēt, un pietiekami plašai, lai varētu novietot visu nepieciešamo testa veikšanai. Ēdieni un dzērieni nedrīkst atrasties testa veikšanas zonā.
5. Testu veikšanai nepieciešamo materiālu uzglabāšana un lietošana: testi jātransportē un jāuzglabā atbilstoši instrukcijai. Par testu transportēšanu un uzglabāšanu atbildīgajam darbiniekam jāpārlicinās par to, ka tiek nodrošināta instrukcijai atbilstoša temperatūra. Ir jāpārlicinās par testa derīguma termiņu (nedrīkst testu lietot pēc derīguma termiņa beigām!), vēlams, ka tiek saglabāts/reģistrēts saņemto testu LOT numurs. Testa reaģents nav aizstājams ar reaģentu, no citiem testu komplektiem.

6. Profilakses materiāli: prezervatīviem, lubrikantiem (ja ir pieejami) un informatīvajiem materiāliem jābūt novietotiem klientiem redzamā vietā (gan uzgaidāmajā telpā, gan testēšanas telpā).
7. Citi: testa veicējam jābūt pieejamai visai informācijai par darba drošības noteikumiem, veicot eksprestestēšanu, un materiāliem, lai nodrošinātu kvalitatīvu testa veikšanu un klienta sasaisti ar veselības aprūpi (t. i., viss testa veikšanai, darba drošības noteikumi, informatīvie materiāli, informācija par ārstēšanās iespējām, informācija par tālāku sasaisti ar veselības un sociālo aprūpi, klientu apmierinātības novērtēšanas anketas u. c.).

Izbraukuma testēšana

HIV profilakses punktu darbinieki var veikt arī izbraukuma testēšanu. Visbiežāk izbraukuma testēšanas aktivitātes tiek veiktas universitātēs, darba vietās, tirdzniecības centros, festivālos u.c. vietās. Izbraukuma testēšanai nepieciešama iepriekšēja sagatavošanās: izbraukuma saskaņošana, popularizēšana un līdzī nēnamo materiālu sagatavošana.

Vienojoties par izbraukuma testēšanu, nepieciešams noskaidrot piedāvātās telpas atbilstību prasībām:

- Telpai jābūt aptuveni 30 m² plašai (ja iespējams);
- Telpā jānodrošina dabīgā ventilācija;
- Telpā jābūt pietiekamam apgaismojumam pareizai testa veikšanai un rezultāta nolasīšanai;
- Pirms testēšanas uzsākšanas jāpārlicinās par telpas skaņas izolāciju;
- Ja testēšanā nepiedalās koordinētājs, kas kontrolē cilvēku plūsmu, jānodrošina norāde uz durvīm - brīvs/aizņemts apmeklētāju koordinēšanai.

Līdzī nemamo materiālu sagatavošana

Izbraukumos ieteicams līdzī ņemt šādus materiālus:

Individuālie aizsarglīdzekļi:

- Dezinfekcijas līdzeklis/salvetes virsmām;
- Dezinfekcijas līdzeklis rokām 2 gab. (viens testu veicējam un vismaz viens apmeklētājiem);
- Sejas maskas/respiratori;
- Vienreizlietojamie nitrila/lateksa cimdi

Materiāli eksprestesta procedūrai:

- Eksprestesti (skaits atkarīgs no plānotā cilvēku daudzuma un laika, kas paredzēts testēšanai). 1 cilvēka testēšanai un reģistrācijas anketas aizpildīšanai, nesniedzot konsultāciju, nepieciešamas 3-5 min.
- Buferšķīdumi eksprestestiem (jāpārlicinās, vai tie atrodas kastītē pie eksprestestiem)
- Lancetes/skarifikatori
- Spirta/dezinfekcijas salvetes (1 cilvēka testēšanai plāno 2 gab.)
- Sausās marles salvetes (1 cilvēka testēšanai plāno 5 gab.)
- Vienreizlietojamie gumijas cimdi (1 kastītē ir 100 gab. jeb 50 pāri)
- Plāksteris ar uzsūcošo daļu

Materiāli apmeklētāju reģistrēšanai un konsultēšanai:

- Pildspalva
- Šķēres
- HPP vizītkarte (uz tās būs nepieciešams uzrakstīt klienta kārtas Nr. (to pašu numuru, ko uzraksta uz testa kasetes/kasetēm) un laiku, kad varēs uzzināt testa rezultātu)
- Anketas klientu reģistrēšanai
- Bukleti "Kas Tev jāzina pēc eksprestesta veikšanas..."
- Nosūtījums un Ceļvedis pozitīva eksprestesta gadījumā
- Prezervatīvi

Konteineri atkritumu savākšanai:

- Kontainers bīstamiem atkritumiem (visam, kas bijis saskarē ar asinīm – lancetes, testi, pipetes, salvetes, kā arī cimdi, ja uz tiem ir asinis)
- Papīrgrozs/maiss testu iepakojumam un visam, kas nav bijis kontaminēts)

Testēšanas process izbraukuma testēšanas laikā

1. Pēc standarta testēšanas algoritma veic eksprestestu
2. Uz testa kasetes uzraksta apmeklētāja kārtas Nr. un laiku, kad ir pievienots buferšķīdums
3. Uz anketas uzraksta apmeklētāja kārtas Nr. un aizpilda anketu

4. Uz vizītkartes/lapiņas uzraksta kārtas Nr. un laiku, kad apmeklētājs var saņemt testa rezultātu (20 min pēc buferšķiduma pievienošanas vai atbilstoši testa instrukcijai)
5. Iedod vizītkarti un informatīvo materiālu “Kas Tev jāzina pēc eksprestesta veikšanas”

Konsultēšana izbraukuma testēšanas laikā

Nemot vērā izbraukuma testēšanas specifiku, konsultēšanas sadaļa var tikt pielāgota atbilstoši izbraukuma norisei. Ja nav izveidojusies rinda uz eksprestesta veikšanu, konsultāciju apmeklētājam var sniegt pilnā apmērā. Ja rinda uz eksprestesta veikšanu ir izveidojusies, konsultants var īsi sniegt atbildes uz apmeklētāju jautājumiem.

Testa rezultāta paziņošana izbraukuma testēšanas laikā

Izbraukuma testēšanas laikā testa rezultātu paziņo katram atsevišķi, izņemto pārus, studiju biedrus, draugus u.c., kuri izteikuši vēlmi saņemt rezultātu kopā. Apmeklētājam obligāti pirms rezultāta saņemšanas jāuzrāda savs kārtas Nr. un nepietiek, ja apmeklētājs kārtas numuru nosauc tikai mutiski. Pēc katra eksprestesta rezultāta paziņošanas testa kaseti tūlīt jāizmet bīstamo atkritumu konteinerā. Tiem apmeklētājiem, kuri veic testu neilgi pirms izbraukuma testēšanas noslēguma, uz vizītkartes, uzlīmes vai bukleta uzraksta tālruņa numuru un laiku, kad iespējams piezvanīt, lai uzzinātu testa rezultātu. Paziņojot testa rezultātu telefoniski, jānoskaidro ne tikai apmeklētāja kārtas Nr., bet arī vārds un dzimšanas gads.

Vairāk informācijas:

- Universāli piesardzības pasākumi, veicot eksprestestus (pielikums Nr.1).
- Rīcība pēc saskares ar citas personas asinīm, ķermeņa šķidrumiem vai tos saturošiem priekšmetiem (pielikums Nr.2).
- Informācija HIV profilakses punkta apmeklētājam par personu sniegtās informācijas apstrādi (pielikums Nr.3).
- Nosūtījums diagnozes apstiprināšanai pacienta sasaistei ar ārstniecības iestādi (infektologu) pēc reaktīva eksprestesta (pielikums Nr.4).
- Testēšanas algoritms (konspektīvi soļi HIV brīvprātīgai eksprestestēšanai un konsultēšanai) (pielikums Nr.5).

Pirms un pēc testa konsultācijas principi un mērķis

Saskaņā ar Pasaules Veselības organizācijas (PVO) ieteikumiem brīvprātīgas HIV pārbaudes un konsultācijas ir regulāri jāpiedāvā visām galvenajām iedzīvotāju mērķa grupām, tajā skaitā personām, kuras injicē narkotikas.

HIV/HBV/HCV/sifilisa konsultācijām un pārbaudēm vienmēr jābūt brīvprātīgām, tās nedrīkst veikt piespiedu kārtā, un šīs aktivitātes ir daļa no visaptverošas profilakses, aprūpes un ārstēšanas programmas. Ir svarīgi, lai tiem, kuriem testi uzrāda pozitīvu rezultātu, pēc testēšanas tiktu nodrošināta informācija par sasaisti ar ārstēšanu un aprūpes pakalpojumiem, savukārt tiem, kuru testi uzrāda negatīvu rezultātu – tiktu nodrošināti profilakses pakalpojumi.

Konsultācijas var sniegt tikai apmācīts konsultants, kurš izprot sava darba rezultātus un sekas. Labam HIV/HBV/HCV/sifilisa testa konsultantam jābūt:

- padziļinātai izpratnei par HIV, HBV, HCV un STI;
- zinošam par konsultēšanas paņēmieniem;
- ar nediskriminējošu un pieņemošu attieksmi.

Pirms jebkura testa veikšanas ir nepieciešams pārbaudīt:

- Vai persona spēj saprast un novērtēt HCV/HBV/HIV/sifilisa testu būtību un sekas?
- Vai persona spēj pieņemt apzinātu lēmumu par testa veikšanu?

Piedāvājot vai rekomendējot eksprestestu klientam vai klientu grupai, ir jānodrošina skaidra un īsa informācija par:

- ieguvumiem no testa veikšanas;
- terminu skaidrojumu: pozitīvs un negatīvs rezultāts;
- "viltus" pozitīva vai "viltus" negatīva testa rezultāta iespējamajiem iemesliem;
- pieejamiem pakalpojumiem pozitīva rezultāta gadījumā (t. sk. bezmaksas ārstēšanas pieejamība);
- profilakses iespējām un nepieciešamību testēt arī partneri (dzimumpartneri; partneri, ar ko kopīgi lieto/-tas šļirci un citi injicēšanas piederumi);
- faktu, ka testa rezultāts un jebkura informācija, ko sniedzis klients, ir konfidenciāla;
- faktu, ka klientam ir tiesības jebkurā laikā atteikties no testa veikšanas un ka atteikšanās no testa veikšanas neietekmēs citu HPP pakalpojumu saņemšanu;
- iespējamo saskaršanos ar stigmatizāciju, atklājot savu testa pozitīvo rezultātu citiem;
- iespēju uzdot jautājumus testa veicējam.

Ja gadījumā kliente ir grūtniece vai plāno grūtniecību, vai jau atrodas pēcdzemdību periodā, konsultācijā būtu jāiekļauj šāda informācija:

- potenciālais HIV transmisijas risks jaundzimušajam (HIV vertikālā transmisija);

- par nepieciešamību laikus stāties grūtniecības uzskaitē/apmeklēt ginekologu un saņemt nepieciešamos veselības aprūpes pakalpojumus;
- par iespējamiem profilaktiskajiem pasākumiem, lai mazinātu vertikālās transmisijas risku, tai skaitā antiretrovirālās terapijas uzsākšanu un tās ieguvumiem profilakses ziņā;
- par risku inficēt bērnu krūts zīdīšanas laikā un profilaksi;
- par agrīnas HIV diagnostikas priekšrocībām mātei un bērnam;
- veicināt/motivēt veikt partnera testēšanu.

Konsultēšana notiek divās daļās: konsultācija pirms un konsultācija pēc testa veikšanas (pirmstesta un pēctesta konsultācijas). HIV/HBV/HCV/sifilisa testēšana jāveic tā, lai testējamā persona uzzinātu par HIV, HBV, HCV, sifilisu un šo infekciju riska pārvaldību.

Konsultēšana un testēšana ir iespējama arī pāriem, kur divi vai vairāki partneri tiek konsultēti un saņem savu testa rezultātu kopā.

Pēc klienta vēlēšanās konsultēšanu un testēšanu ir iespējams veikt arī nepilngadīgām personām, sākot no 14 gadu vecuma, bez vecāku piekrišanas. (Pielikums Nr.6)

Pirmstesta konsultācija

Konsultācija ir konfidenciāls dialogs starp klientu un konsultantu, kā mērķis ir sniegt precīzu informāciju par testu un pozitīva vai negatīva rezultāta sekām, lai ļautu personai, kura vēlas veikt testēšanu, izdarīt apzinātu izvēli par testa veikšanu. Pirmstesta konsultācijā tiek sniegta informācija par testa ilgumu, testa rezultāta nozīmi, tiek precizēti personiskie riski un sniegtas atbildes uz jautājumiem. Pirmstesta konsultācijā svarīga ir detalizēta riska novērtēšana, kas var noteikt saikni starp iespējamo inficēšanās risku un sagaidāmo testa rezultātu, lai tas ir saprotams klientam. Konsultācijas saturs var mainīties atkarībā no klienta ieinteresētības un vajadzībām.

HIV/HBV/HCV/sifilisa pirmstesta konsultācijas uzdevumi ir:

- novērtēt, vai klients spēj sniegt **apzinātu** piekrišanu testa veikšanai un saprast tā rezultātu;
- sagatavot klientu testa veikšanai (iekļautas testa procedūras) un sniegt informāciju par infekciju slimībām;
- izskaidrot tālākos soļus veselības aprūpes pakalpojumu saņemšanai HIV/HBV/HCV/sifilisa infekcijas gadījumā;
- rosināt diskusiju par to, kā tikt galā, uzzinot par inficēšanos ar HIV, HBV, HCV un sifilisu;
- pārrunāt jautājumus par seksualitāti, attiecībām, iespējamo ar dzimumattiecībām un ar narkotisko vielu lietošanu saistīto riskanto uzvedību, lai palīdzētu klientam saprast savu riskanto uzvedību un novērst inficēšanos.

HIV/HVB/HCV/sifilisa konsultācijas ietver divas sadaļas: informācijas sniegšanu un profilaktisku konsultēšanu.

Informācijas nodrošināšana par testēšanu (informatīvā konsultēšana)

Lai izveidotu sākotnējo saikni ar klientu, konsultantam būtu jāpauž pozitīvs uzskats, patiesas bažas, kā arī empātija pret klientu. Šī saikne palīdzēs veidot uzticību. Jārīkojas profesionāli un jāizrāda cieņa pret klientu, apzinoties, ka riskanta uzvedība, piemēram, narkotiku lietošana un seksuālu pakalpojumu sniegšana, var būt neērtas tēmas, un klientam var būt grūti par to runāt. Jāpalīdz klientam justies brīvi pārbaudes procedūras laikā, izprast konsultanta lomu un skaidri jānorāda, kāda ir tikšanās būtība un mērķis.

Jebkurā vidē, kur tiek veikta testēšana, visiem klientiem jāsaņem informāciju par testēšanas **pamatnoteikumiem**: informācijas **konfidencialitāti un anonimitāti**, informēto piekrišanu, tiesībām atteikties no testa pat pēc pirmstesta konsultācijas saņemšanas, kā arī par riska novērtēšanas nepieciešamību. Pakalpojuma sniedzējiem arī jāiesaka testējamajai personai sazināties ar potenciāli inficētajām personām, ja testa rezultāts ir pozitīvs.

Pat ja lielākajai daļai cilvēku **pamatinformācija par HIV, HBV, HCV un sifilisu** ir zināma, var būt noderīgi ātri novērtēt zināšanas par šīm slimībām, ja pieejams pietiekami daudz laika. Var tikt piedāvāta arī rakstiska informācija (piemēram, informatīvas brošūras veidā).

Klientam saprotami jāizskaidro šādi **testa un konsultēšanas elementi**: ilgums un testēšanas norise, eksprestesta galveno raksturlielumu apraksts, īpaši jāizskaidro “loga periods”, testa rezultātu nozīme (ieskaitot pieejamos pakalpojumus, ja ir negatīvs vai pozitīvs testa rezultāts), konfidencialitāte un privātuma ievērošana testa rezultāta apstrādes laikā, pēcpārbaudes process pozitīva rezultāta gadījumā. Turklāt šajā posmā konsultantam vajadzētu arī apspriest, kādu rezultātu klients sagaida, kā klients reaģētu uz rezultātu, kā arī kādas ir testa veikšanas priekšrocības un trūkumi.

Konsultantam ir jāpaskaidro klientam, ka eksprestestam ir tāds pats specifiskums un jutība kā citiem II/III paaudzes pilnasiņu testiem (izņemot infekcijas noteikšanai agrīnā stadijā) un, tāpat kā citu veidu pārbaudēs, ir iespējams viltus pozitīvs rezultāts, tādēļ īpaši jānorāda, ka pozitīva rezultāta gadījumā jāveic specifiski testi, lai šo rezultātu apstiprinātu.

Ir svarīgi uzsvērt, ka HIV ir hroniska slimība un ka ir pieejama valsts apmaksāta ārstēšana uzreiz pēc diagnozes apstiprināšanas.

Profilakses konsultācija

Profilakses konsultācija ir interaktīvs process, kura laikā tiek veiktas šādas darbības:

- pārrunājot riskanto uzvedību, tiek novērtēts indivīda risks iegūt vai nodot HIV/HBV/HCV/sifilisu;
- lai samazinātu šo riskanto uzvedību, tiek izstrādāts individuāls plāns.

Piedāvājot HIV/HBV/HCV konsultācijas personām, kuras lieto narkotikas, ir svarīgi īpašu uzmanību pievērst riskantajai uzvedībai, kas saistīta ar narkotiku lietošanu, mudinot klientus spēt atpazīt un nosaukt narkotiku lietošanas uzvedību, kas viņiem rada lielāku risku iegūt HIV/HBV/HCV. Svarīgi arī saprast narkotiku lietošanas iemeslus, lai noteiktu un sasniegtu konkrētu un reālu riska samazināšanas mērķi.

Konsultantam vajadzētu arī izpētīt iepriekšējos mēģinājumus samazināt šos riskus un atbalstīt klientus viņu panākumos un centienos. Ar personām, kuras lieto narkotikas, jāpārrunā arī tas, kādā veidā var samazināt infekciju pārneses risku dzimumkontakta ceļā.

Informētā piekrišana

Informēta piekrišana ir pacienta atļauja veikt medicīnisku izmeklēšanu, saņemot visu informāciju par šīs pārbaudes riskiem, priekšrocībām un metodēm. Klientam jābūt informētam par tiesībām atteikties veikt testu un par to, ka atteikšanās no testa neietekmēs viņa pieejamību citiem pakalpojumiem. Klienta spēju sniegt informētu piekrišanu brīvprātīgam testam un izprast testa rezultātu var ietekmēt, ja klientam ir psihiskās veselības traucējumi vai arī viņš ir alkohola vai narkotisko vielu reibumā. Konsultantiem būtu jāspēj noteikt, kad klienti nav kompetenti sniegt piekrišanu un izprast rezultātu.

Pēctesta konsultācija

Risku novērtēšana

Parasti pēctesta konsultācijas laikā uzmanība tiek pievērsta risku novērtēšanai, lai norādītu personai uz riskiem, kuru dēļ testa rezultāts varētu būt pozitīvs; savukārt izsniedzot klientam testa rezultātus, tiek pārrunātas arī riska samazināšanas stratēģijas. Runājot par pārneses veidiem, konsultantam jānoskaidro, ar kādiem riskiem klients varētu būt saskāries kopš pēdējā HIV/HBV/HCV/sifilisa testa. Svarīgs aspekts ir arī klienta partnera(-u) riskantā uzvedība, kas var ietekmēt klienta eksprestesta rezultātu.

Pēctesta konsultācijai vienmēr ir jābūt neatņemamai testēšanas procesa sastāvdaļai. Ikviens klients ir jākonsultē par testa rezultātiem neatkarīgi no saņemtā rezultāta, jo konsultācijas mērķis ir ne tikai palīdzēt klientam saprast un pieņemt sava testa rezultātu, bet arī sniegt nepieciešamo papildu informāciju un, ja nepieciešams, novirzīt klientu citu pakalpojumu saņemšanai.

Pēctesta konsultācijā jāpiedāvā arī atbalsts par HIV/HBV/HCV/sifilisa statusa izpaušanu un jāsniedz precīza informācija par profilakses pasākumiem. Būtiski izskaidrot HIV ārstēšanās ieguvumus, minot par nenosakāmas vīrusa slodzes nozīmi infekcijas nenodošanai tālāk un tālākas infekcijas attīstības profilaksei. Iespējams, persona jākonsultē arī par uzvedības maiņu un risku samazināšanu.

Testa rezultātu paziņošana, ņemot vērā riska novērtējumu

Paziņojot testa rezultātu, vienmēr būtu jāņem vērā testējamās personas risku novērtējums, jo īpaši attiecībā uz viltus negatīvu rezultātu varbūtību nesenās riskantās uzvedības gadījumā un, no otras puses, varbūtēja pozitīva rezultāta iespējamību, ja personai tikusi konstatēta zema vai ļoti zema riska faktoru atbilstība. Ja iespējams, pēctesta konsultāciju jāsniedz tam pašam konsultantam, kurš sniedza pirmstesta konsultāciju. Tādējādi konsultants jau ir izveidojis uzticēšanās saikni ar klientu un var labāk novērtēt rezultātu paziņošanas veidu un sniegt informāciju pēctesta konsultācijā, pamatojoties uz informāciju, kas saņemta no klienta pirmstesta konsultācijas laikā.

NEGATĪVA (NE-REAKTĪVA) testa rezultāta paziņošana un informācijas sniegšana par “loga periodu”

Personām, kurām ir augsts HIV/HBV/HCV/sifilisa inficēšanās risks un kuru testa rezultāti ir negatīvi (nav reakcijas), pēctesta konsultēšanai ir būtiska loma, lai novirzītu personas uz primārajām profilakses programmām un veicinātu atkārtotu testēšanu. Negatīva testa gadījumā nav jāveic apstiprinošs tests, izņemot, ja persona tikusi testēta pārāk ātri, t. i., pirms antivielu izveidošanās. Tāpēc ir būtiski ieteikt atkārtotu pārbaudi, ja klientam ir bijusi augsta riska uzvedība pēdējo trīs mēnešu laikā saistībā ar HIV un sifilisu un pēdējo sešu mēnešu laikā saistībā ar HCV, jo periods starp infekciju un antivielu izveidošanos ilgst attiecīgi trīs vai sešus mēnešus (tas ir tā saucamais “loga periods”). Savukārt B hepatīta gadījumā eksprestests uzrādīs pozitīvu rezultātu jau 6 nedēļas pēc inficēšanās, jo asinīs tiek noteikts B hepatīta vīrusa antigēns, nevis antivielas. Tomēr neatkarīgi no rezultāta vienmēr jāuzsver drošāka narkotiku lietošana un drošākas dzimumattiecības.

POZITĪVA (REAKTĪVA) testa rezultāta paziņošana

Ja tests uzrāda pozitīvu HIV/HBV/HCV/sifilisa rezultātu, skaidri jānorāda, ka rezultāts ir jāuzskata par “primāri pozitīvu” jeb reaktīvu, un diagnozes apstiprināšanai ir jāveic precīzāks laboratorijas tests (veicot pilnasiņu analīzes). Tomēr ir ieteicams, lai klienti ar augsta riska uzvedību būtu informēti par iespējamību, ka apstiprinošais tests būs pozitīvs, tāpēc nekavējoties jāsniedz emocionāls atbalsts un informācija par citām atbalsta organizācijām, kas būs vajadzīgas HIV pozitīva statusa pieņemšanai un pārvarēšanai.

Ir svarīgi, lai konsultantam būtu pietiekamas iespējas un pieredze, kas palīdzētu izveidot konfidenciālu atmosfēru, ātri izprast katra klienta vajadzības un sniegtu viņam vispiemērotāko informāciju un atbalstu. Konsultantam jābūt gatavam tikt galā ar krīzes situāciju pozitīvu testa rezultātu gadījumā. Turklāt klientiem vajadzētu būt iespējai iziet no mobilās vienības vai testēšanas kabineta bez skaidrām pazīmēm par testa rezultātu.

Eksprestesta veikšanas/konsultācijas scenārijs

Zemāk esošā informācija (instrukcija) palīdzēs eksprestesta veicējam konstruktīvi sniegt pirms un pēc testa konsultāciju, veicot eksprestestu HIV profilakses punktā. Instrukcija var tikt izdrukāta kartīšu formātā un izmantota konsultācijas brīdī vai iepazīta pirms tam. Instrukcija kalpo kā atgādinājums par nepieciešamajiem soļiem, veicot testu un sniedzot konsultāciju. Instrukcijā izmantotais teksts un valoda ir tikai piemērs, un testa veicējs var to piemērot savām vajadzībām. Svarīgi, lai instrukcija netiktu nolasīta klientam, bet tiktu izmantota kā atgādinājuma informācija par nepieciešamajiem soļiem un sniedzamo informāciju.

Ieteicamie soļi (scenārijs) testa veikšanas procedūrai un konsultēšanai individuāli

Soļi pirmstesta konsultēšanai un testēšanai	
Solis nr. 1	Ievads un klienta sagatavošana/informēta piekrišana testa veikšanai
Solis nr. 2	Sagatavošanās testa veikšanai un testa veikšana
Solis nr. 3	Izglītojoša un motivējoša konsultēšana, klienta inficēšanās risku apzināšana
Testa rezultāta paziņošana un soļi pēctesta konsultēšanai	
Solis nr. 4	Klienta reakcijas novērtēšana pēc testa rezultāta paziņošanas. Seko līdzī apstiprinošās diagnostikas nepieciešamībai!
Solis nr. 5	Informācijas sniegšana par aprūpes, ārstēšanas un profilakses iespējām vadoties pēc testa rezultāta
Solis nr. 6	Sasaistes ar veselības aprūpes, sociālās u.c. palīdzības/pakalpojumiem nodrošināšana pēc iespējām

Zemāk tiks aprakstīts katra soļa (1-6) scenārijs ar ieteicamo informāciju, kas jāsniedz testa saņēmējam.

Soļi pirmstesta konsultēšanai un testēšanai

Solis 1: Ievads un klienta sagatavošana/informēta piekrišana testa veikšanai
Solis 2: Sagatavošanās testa veikšanai un testa veikšana
Solis 3: Izglītojoša un motivējoša konsultēšana, klienta inficēšanās risku apzināšana

Solis 1: Ievads un klienta sagatavošana/informēta piekrišana testa veikšanai

Pirmajā solī tiek sniegta pamatinformācija par eksprestestu. Informācija klientam jāsniedz vienkāršā un saprotamā valodā. Informācija var tikt sniegta verbāli, ar video palīdzību, rakstiski vai izmantojot citus paskaidrojošus veidus. Solis Nr.1 parasti

aizņem 1–2 minūtes, lai klientam sniegtu pamatinformāciju un atbildētu uz jautājumiem par testa veikšanas procesu.

o Uzsākot testa veikšanu, testa veicējam ir jāsniedz īsa informācija par testa veikšanas metodi un procesu:

- Testa veids (eksprestests antivielu noteikšanai, antigēna noteikšanai vai kombinēts – antivielu/antigēna noteikšanai).
- Kāds paraugs tiks izmantots (asinis, siekalas).
- Pēc cik ilga laika testa rezultāts būs nolasāms.

o Jāsaņem klienta piekrišana veikt testu

Šis solis ir būtisks, lai veidotu klientam skaidru izpratni par testa veikšanas procesu un sagaidāmo rīcību testa veikšanas laikā.

Solis 2: Sagatavošanās testa veikšanai un testa veikšana

Otrais solis ir darbinieka sagatavošanās testa veikšanai un testa veikšana. Eksprestestu instrukcijām ir jāatrodas blakus eksprestestiem, lai nepieciešamības gadījumā varētu tajās ielūkoties.

Testa veikšanas procedūra:

- Pirms eksprestesta veikšanas nomazgājiet rokas;
- Uzvelciet vienreiz lietojamus cimdus (vislabāk izmantot lateksa vai nitrila cimdus);
- Uz testēšanas galda uzlieciet hermētiskā iepakojumā esošo eksprestestu un buferšķīdumu;
- Pārbaudiet to derīguma termiņu un buferšķīduma atbilstību eksprestesta veidam;
- No hermētiskā iepakojuma izņemiet eksprestestu, ko novietojiet uz testēšanas galda, mitruma kontroles maisiņu, lai pārlicinātos, ka tests ir pareizi uzglabāts, un pipeti, ko līdz pusei izņemiet no iepakojuma;
- Paņemiet dezinfekcijas salveti un izņemiet to no iepakojuma;
- Dezinficējiet pirksta gala falangu, izmetiet izlietoto salveti bīstamo atkritumu konteinerā (BAK) un nedaudz nogaidiet, kamēr pirksta gals ir sauss;
- Izņemiet no kastītes lanceti (skarifikatoru) un, pieturot ar vienu roku klienta pirkstu, veiciet dūrienu vietā, kas tika dezinficēta. Lanceti izmetiet BAK;
- Paņemiet no iepakojuma sauso salveti, noslaukiet pirmo asins pilienu no pirksta un izmetiet BAK;
- No eksprestesta iepakojuma izņemiet pipeti un, nedaudz saspiežot pirksta gala falangu, ievelciet pipetē nepieciešamo asins daudzumu;
- Turot pipeti vertikāli, uzpildiniet eksprestesta instrukcijā norādīto asins pilienu skaitu uz testa kasetes vietā, kas paredzēta asins paraugam, un pipeti izmetiet BAK ;

- Paņemiet no iepakojuma sauso salveti un uzlieciet uz dūriena vietas;
- Novelciet vienreizlietojamus cimodus un izmetiet BAK;
- Paņemiet flakonu ar buferšķīdumu, atskrūvējiet vāciņu un, turot flakonu vertikāli, uzpildiet eksprestesta instrukcijā norādīto pilienu skaitu uz testa kasetes vietā, kas paredzēta buferšķīdumam;
- Ja 30 sekunžu laikā testa kasetes lodziņš, kurā jānolasa rezultāts, paliek sauss, ir jāpievieno vēl viens buferšķīduma piliens.
- Aizskrūvējiet buferšķīduma flakonu;
- Fiksējiet laiku, cikos pievienots buferšķīdums, uzrakstot to uz testa kasetes vai papīra (piemēram, klienta reģistrācijas anketas);
- Testa kaseti vēlams nolikt uz testēšanas galda tā, lai to varētu redzēt tikai testa veicējs – tas palīdzēs klientam koncentrēties uz konsultāciju, nevis nepārtraukti vērot testa kasetē notiekošu procesu;
- Testa rezultātu nedrīkst nolasīt ne ātrāk un ne vēlāk, kā norādīts eksprestesta instrukcijā

Solis 3: Izglītojoša un motivējoša konsultēšana, apzinot klienta inficēšanās riskus

Brīdī, kad tiek gaidīts testa rezultāts, veic īsu klienta inficēšanās risku apzināšanu. Vari izmantot “Klienta reģistrācijas lapu”, vai izmantot īsu diskusiju, lai noskaidrotu inficēšanās riskus. Iesākumā klientam jāpajautā, kāpēc klients nolēma veikt testu; ieklausies un iedziļinies informācijā par neseniem vai pašreizējiem inficēšanās riskiem. Sniedz informāciju par tūlītējo rīcību un iespējām saistībā ar akūtu infekcijas noteikšanu, vai PEP un citām veselības aprūpes iespējām. Izmanto klienta sniegto informāciju par inficēšanās riskiem, lai sagatavotu sarunu paredzamajam testa rezultātam un piemērotu nepieciešamās rekomendācijas par tālāko rīcību.

Paredzamais 3. soļa laiks atkarīgs no klienta inficēšanās riskiem. Trešais solis ilgst līdz testa rezultāta paziņošanas brīdim. Trešajā solī :

o Pajautā, kāpēc klients nolēma veikt testu; ieklausies un iedziļinies informācijā par iepriekšējā testa veikšanas vēsturi un iespējamiem inficēšanās risku rādītājiem:

- Iespējamā inficēšanās pēdējo 48 h laikā.
- Iespējamā inficēšanās pēdējo 3-6 mēnešu laikā.
- Simptomi.
- Šī brīža iespējamie riski vai riska grupas (vīrieši, kuriem ir dzimumattiecības ar vīriešiem; personas, kuras injicē narkotikas, partneris, kuram nav zināms HIV statuss vai kuram ir HIV infekcija, transpersonas).

o Novērtē iespējamās inficēšanās riskus un pēc vajadzības veic nosūtīšanu uz PEP (pēc ekspozīcijas profilaksi), iesaki akūtas HIV infekcijas testu/pārbaudi vai veselības aprūpes iestādi.

o Novērtē klienta zināšanas par HIV inficēšanās veidiem, sniedz atbilstošu informāciju, ja nepieciešams.

o Sagatavo klientu iespējamam testa rezultātam.

o Izskaidro HIV-negatīva un HIV-pozitīva rezultāta nozīmi, ieskaitot:

- Par atkārtota testa veikšanu negatīva rezultāta gadījumā.
- Par apstiprinošā testa veikšanas nepieciešamību pozitīva testa gadījumā.
- Iespēja tūlīt vēlreiz veikt testu, ja tests būs nederīgs/ar neskaidru rezultātu.

Kamēr tiek gaidīts testa rezultāts, esi gatavs sniegt atbildes uz klienta jautājumiem par akūtu infekcijas periodu, loga periodu, atkārtotu testa veikšanas nepieciešamību.

Atkārtota testa veikšana ir ieteicama reizi 6–12 mēnešos:

- ✓ Personām, kurām pastāv iepriekšējs vai pašreizējs inficēšanās risks (tai skaitā personas, kuras šobrīd injicē narkotikas, prostitūcijā nodarbinātas personas, vīrieši, kuriem ir dzimumattiecības ar vīriešiem, personas, kurām bijis inficēšanās risks ar personu, kurai ir zināms pozitīvs HIV statuss (dzimumattiecības, lietoti kopīgi injicēšanas piederumi)).

Testa rezultāta paziņošana un soļi pēctesta konsultēšanai

Solis 4: Testa rezultāta paziņošana.

Solis 5: Informācijas sniegšana par aprūpes, ārstēšanas un profilakses iespējām, vadoties pēc testa rezultāta.

Solis 6: Sasaistes ar veselības aprūpes, sociālās u. c. palīdzības/pakalpojumiem nodrošināšana pēc iespējām.

Solis 4: Testa rezultāta paziņošana

Pēc tam, kad ir veikts tests, ievērojot visas testa instrukcijā norādītās prasības un nolasīšanas laiku, ir jānolasa testa rezultāts un jāinterpretē tas. Paziņo testa rezultātu klientam.

Divi soļi, kas jāievēro, paziņojot klientam testa rezultātu:

- o Pārbaudi klienta gatavību saņemt testa rezultātu.
- o Sniedz skaidru un nepārprotamu testa rezultātu.

Vairums klientu apstiprina, ka ir gatavi saņemt testa rezultātu, jo tas bijis apmeklējuma mērķis. Gatavība saņemt testa rezultātu ir rādītājs, ka konsultācija tika sniegta kvalitatīva, un klients ir sagatavots testa rezultāta saņemšanai.

Ļoti retos gadījumos klients var mainīt savas domas par savu gatavību saņemt testa rezultātu. Ja klients paziņo, ka nevēlas zināt savu testa rezultātu, iesaisti viņu sarunā par iemesliem, kāpēc viņš nevēlas dzirdēt savu testa rezultātu. Vēlreiz izskaidro, cik nozīmīgi ir zināt savu HIV statusu un rīkoties atbilstoši rezultātam savas veselības labā. Ja klients tomēr atsakās dzirdēt savu HIV statusu, ir jārespektē klienta vēlmes un jāpiedāvā iespēja saņemt rezultātu citā reizē. Vienojieties par turpmāko vizītes laiku.

Solis 5: Informācijas sniegšana par aprūpes, ārstēšanas un profilakses iespējām, vadoties pēc testa rezultāta

Piektais rīcības solis ir informācijas sniegšana par aprūpes, ārstēšanas un profilakses iespējām, vadoties pēc testa rezultāta un identificētajiem klienta inficēšanās riskiem. Pēc testa rezultāta (gan pozitīva, gan negatīva) saņemšanas, klients var apjukt saņemtajā informācijas daudzumā. Tādēļ efektīvāk būtu identificēt būtiskākos

veselības aprūpes un sociālos pakalpojumus, iedot informāciju rakstiskā/drukātā veidā un palīdzēt klientam tos saņemt. Ja nepieciešams, piedāvāt atkārtotu vizīti HPP. Zemāk minētā informācija, kas jāsniedz klientam, atšķiras atkarībā no saņemtā HIV testa rezultāta:

Ja negatīvs HIV testa rezultāts

- o Izpēti/pievērs uzmanību klienta reakcijai, saņemot testa rezultātu.
- o Veic pārrunas par atkārtotu testēšanas nepieciešamību, vadoties pēc klienta inficēšanās riskiem.
- o Informē par profilakses pasākumiem, kas samazina inficēšanās riskus:
 - Izvēlies mazāk riskantu seksuālu uzvedību.
 - Veic testu kopā ar partneri.
 - Lieto prezervatīvu pareizi un katrās dzimumattiecībās.
 - Samazini dzimumpartneru skaitu.
 - Informē par PrEP un PEP iespējām un nepieciešamību.
 - Veic testu uz STI un ārstējies.
 - Ja partneris ir HIV pozitīvs, mudini uzsākt ārstēšanos. Izskaidro nenosakāmas vīrusa slodzes nozīmi tālākas infekcijas nodošanas profilaksē.

o Izsniež prezervatīvus.

Klients, saņemot negatīvu testa rezultātu, var piedzīvot dažādas emocijas, tai skaitā atvieglojumu, šoku, prieku vai mulsumu. Šajā momentā ir svarīgi atkārtot klientam profilakses pasākumus, motivējot palikt HIV negatīvam, kā arī informēt par iespējamiem veselības aprūpes un sociālajiem pakalpojumiem, balstoties uz klienta ziņotajiem riskiem un specifisko situāciju.

o Informē par iespēju saņemt pēc ekspozīcijas profilakses terapiju (PEP).

Ja ir bijis HIV inficēšanās risks, ikvienam ir iespēja saņemt PEP – specifisko HIV terapiju jeb antiretrovirālo terapiju (ART), lai neinficētos. Šos medikamentus vēlams uzsākt lietot ne vēlāk kā 48 stundu laikā pēc riska. Jo ātrāk tiek uzsākta PEP, jo labāk. Cilvēkam jānododas uz RAKUS Latvijas Infektoloģijas centra **Uzņemšanas nodaļu** (nav vajadzīgs ārsta nosūtījums), kur cilvēks saņems ārsta – infektologa konsultāciju, tiks veikts HIV tests un nepieciešamības gadījumā arī citi STI testi. Izvērtējot inficēšanās risku, ārsts izrakstīs **recepti** ART medikamentiem.

Ja HIV infekcijas iegūšanas risks bijis veicot darba pienākumus, piemēram, medicīnas darbinieki, policisti, glābēji, HPP darbinieki vai situācijās, kas saistītas ar vardarbību, ART medikamenti būs bez maksas (skat. pielikumu Nr. 2). Citos gadījumos medikamenti, uzrādot recepti aptiekā, būs jāiegādājas par maksu.

Ja pozitīvs HIV testa rezultāts

- o Izpēti/pievērs uzmanību klienta reakcijai, saņemot testa rezultātu.
- o Sniedz informāciju par nākamajiem soļiem atkārtota testa veikšanai (apstiprinošai diagnostikai).
- o Diskutē par rezultāta atklāšanu partnerim (un citiem) un informāciju par iespēju testēt arī partneri.
- o Sniedz informāciju par pieejamo HIV ārstēšanu un aprūpi.
 - Ārstēšana ļauj cilvēkam ar HIV nodzīvot ilgāk, veselīgāk un samazina risku nodot infekciju tālāk.

- Sniedz noderīgu informāciju arī par citiem ar veselību saistītiem jautājumiem un par pieejamiem veselības aprūpes/sociālajiem pakalpojumiem.
- o Informē par profilakses pasākumiem, kas samazina inficēšanās riskus:
 - Izvēlies mazāk riskantu seksuālu uzvedību.
 - Veic testu kopā ar partneri.
 - Lieto prezervatīvu pareizi un katrās dzimumattiecībās.
 - Samazini dzimumpartneru skaitu.
 - Iedrošini veikt testu arī partnerim.
 - Apsver PrEP lietošanu partnerim.

o Izsniedz prezervatīvus.

Klients, saņemot HIV pozitīvu testa rezultātu, var piedzīvot dažādas emocijas, ieskaitot šoku, skumjas un citas spēcīgas sajūtas. Kamēr vēro klienta reakciju pēc testa rezultāta saņemšanas, vari izmantot klusumu, tādējādi sniedzot klientam laiku apdomāt informāciju. Nekavējoties identificē klienta tūlītējās vajadzības.

Sniedz informāciju par nākamajiem soļiem apstiprinošā testa veikšanai:

- Nosūti klientu uz apstiprinošo diagnostiku atbilstoši HPP izstrādātajai kārtībai (nosūtījums apstiprinošai diagnostikai un “Ceļvedis”. Skat. 4. pielikumu).

Pozitīva testa saņemšanas brīdī klientam var būt grūti uztvert visu informāciju, ko sniedz konsultants, tādēļ klientam ieteicams papildus izsniegt atbilstošu informatīvo materiālu. Bet svarīgākais ir diskutēt par testa rezultāta atklāšanu dzimumpartnerim un par nepieciešamību uzsākt ārstēšanu pēc iespējas ātrāk. Konsultantam jāuzsver gan ārstēšanas nozīme veselības saglabāšanā, gan ārstēšana kā profilakse jeb tas, ka nenosakāma vīrusa slodze nozīmē nespēju nodot infekciju citiem (N=N).

Konsultanta svarīgākais un primārais uzdevums ir sasaistīt klientu ar tālāku veselības aprūpi un citiem nepieciešamajiem pakalpojumiem.

Solis Nr. 6: Sasaistes ar veselības aprūpes, sociālās u. c. palīdzības/pakalpojumiem pēc iespējām nodrošināšana

Testa veikšanas sesijas laikā konsultants saņem informāciju par klientu, kas var palīdzēt identificēt nepieciešamos pakalpojumus, kas klientam var palīdzēt saglabāt veselību, mainīt uzvedību un novērst tālāku infekcijas nodošanu. Pirms noslēdz testēšanas un konsultēšanas sesiju, konsultantam ir jāidentificē nepieciešamie medicīniskie, sociālie un citi pakalpojumi.

Sestā soļa 3 uzdevumi:

- o Identificē nepieciešamo sasaisti ar medicīnas, sociālajiem u. c. pakalpojumiem.
- o Novirzi klientu uz identificētajiem pakalpojumiem, motivē tos apmeklēt.
- o Novirzi klientu uz HIV medicīnisko aprūpi.

Klienti, kuriem HIV tests uzrāda negatīvu rezultātu, var ieteikt šādus pakalpojumus:

- Partneru testēšana;
- Atkārtota testa veikšana pēc noteikta laika;
- STI, vīrushepatītu, tuberkulozes (TB) diagnostika un ārstēšana;
- Vizīte pie ginekologa/urologa/dermatovenerologa, narkologa, psihiatra;
- Mājokļa jautājumu risināšana u. c. sociālie jautājumi (sociālais dienests);

- Citi sociāli, veselības aprūpes un uz uzvedības maiņu vērsti pakalpojumi.

Klienti, kuriem HIV tests uzrāda pozitīvu rezultātu, var ieteikt šādus pakalpojumus:

- HIV ārstēšana un aprūpe;
- Atbalsta personu pakalpojumi;
- Līdzestības kabinets;
- Partneru testēšana;
- STI, vīrushepatītu, tuberkulozes (TB) diagnostika un ārstēšana;
- Psihologa/līdzbiedru palīdzība (līdzīgs līdzīgam atbalsta konsultācijas);
- Ginekologs/urologs/dermatovenerologs, narkologs, psihiatrs;
- Mājokļa jautājumu risināšana u. c. sociālie jautājumi (sociālais dienests);
- Citi sociāli, veselības aprūpes un uz uzvedības maiņu vērsti pakalpojumi.

Testa veikšana pārī/partneriem

Testa veikšana un konsultēšana pārī (testēšana kopā) ir pieeja, kad divas vai vairākas personas tiek konsultētas un/vai testētas vienlaicīgi. Tie var būt vienas ģimenes locekļi, tuvi draugi, personas, kuras ir vai plāno būt attiecībās (dzimumattiecībās). Šie cilvēki saņem konsultāciju kopā un kopā saņem savus testa rezultātus. Pāru testēšana atšķiras no individuālās testēšanas ar to, ka netiek likts uzsvars uz pagātnes riskiem inficēties, bet gan uz šī brīža un nākotnes rīcības modeli inficēšanās risku mazināšanai. Veicot testēšanu un konsultēšanu pārī, ir jāpievērš uzmanība, vai kāds no partneriem to nav licis darīt piespiedu kārtā. Šādā gadījumā pāris ir jākonsultē un jātestē atsevišķi. Testēšana pārī ir brīvprātīga, jebkurš no partneriem jebkurā testēšanas brīdī var atteikties testēties kopā un izlemt to darīt atsevišķi. Testējot kopā, pārim tiek atvieglota diskusija par neērtām un sarežģītām tēmām, kas skar HIV jautājumus. Kā arī tas ļauj pārim/partneriem kopīgi vienoties par turpmākiem plāniem attiecībā uz attiecību statusu. Saņemot testa rezultātus, kur viens vai abi var izrādīties pozitīvi, partneris var viens otru atbalstīt turpmākā ārstēšanās procesā.

Lietderības pamatojums testa veikšanai pārī (kopā)

Latvijā kopš 2008. gada vadošais HIV infekcijas transmisijas veids ir heteroseksuālā ceļā iegūta infekcija (dzimumattiecībās starp sievieti un vīrieti). Arī homoseksuālā ceļā (dzimumattiecības ar viena dzimuma pārstāvi) jauno HIV infekciju skaits turpina pieaugt. Būtiski minēt, ka statistikas dati atspoguļo tikai reģistrēto HIV/AIDS gadījumu skaitu. Patiesais HIV inficēto personu skaits Latvijā tiek lēsts par aptuveni 30% lielāks.

Atšķirības starp testēšanu individuāli un pāru testēšanu

Abu konsultēšanas veidu struktūra būtiski neatšķiras, bet ir dažas atšķirības. Tās apskatītas tabulā zemāk.

Individuālas un pāru konsultēšanas saturs atšķirības

Individuālā testēšana/konsultēšana	Testēšana/konsultēšana pārī
Klients uzzina savu HIV statusu viens	Klients uzzina gan savu, gan partnera HIV statusu kopā
Klientam ir pienākums ziņot par savu testa rezultātu savam partnerim pašam	Konsultants atvieglo testa rezultāta ziņošanu savam partnerim, tas notiek nekavējoties
Konsultants palīdz atvieglot spriedzi un mazināt vainas sajūtu	Konsultants un partneris palīdz atvieglot spriedzi un mazināt vainas sajūtu
Tiek apzināti pagātnes individuālie inficēšanās riski	Partneru inficēšanās riski tiek apzināti un diskutēti tagadnes un nākotnes perspektīvā
Uzsvars tiek likts uz veselības izglītību (informēšanu, izglītošanu)	Prasmes tiek fokusētas uz partneru komunikāciju un savstarpējo vienošanos par seksuālām attiecībām
Nosūtīšana un sasaiste ar veselības aprūpi tiek balstīta uz klienta individuālo HIV statusu un vajadzībām	Nosūtīšana un sasaiste ar veselības aprūpi balstās uz testa rezultātiem un abu partneru vajadzībām

Klientu tālāka nosūtīšana un sasaiste ar veselības aprūpi

Būtiskākais testēšanas mērķis ir identificēt nediagnosticētos klientus un nekavējoties tos sasaistīt ar tālāku veselības aprūpi. Kā arī testa veicēja loma ir atkārtoti sasaistīt ar veselības aprūpi tos, kuriem diagnoze ir zināma sen, bet dažādu iemeslu dēļ klients nav nonācis vai ir pārtraucis saikni ar veselības aprūpi. Nosūtīšana un sasaiste ar veselības aprūpi, kā arī ārstēšanās uzsākšanas veicināšana uzlabo veselības iznākumus HIV inficētai personai, kā arī palīdz samazināt tālāku infekcijas pārnesi. Arī testētai personai, kurai testa rezultāts bija negatīvs, bet bija augsti inficēšanās riski – sasaiste ar tālāku veselības aprūpi ir būtiska STI diagnostikā un ārstēšanā, vai citu infekcijas slimību profilaksē, sociālā vai cita atbalsta saņemšanā.

Testa veicējam un konsultantam ir jāņem vērā, ka pastāv daudz un dažādu faktoru, kas var ietekmēt klienta vēlmi vai varēšanu piekrist vai nonākt līdz pakalpojumu saņemšanai. Nosūtīšana un sasaiste ar aprūpi ir **process**: tas tiek uzsākts jau testa veikšanas un konsultēšana brīdī un var ilgt vairāku vizīšu garumā. Konsultanta uzdevums ir motivēt, informēt par pieejamiem pakalpojumiem, kā arī pārzināt pieejamos resursus klienta veselības veicināšanai un uzturēšanai.

Konsultantam arī jāveido sadarbība ar vietējām organizācijām, slimnīcām, ģimenes ārstiem, infektologiem, sociālo dienestu u. c. potenciālajiem sadarbības partneriem tālākai klientu nosūtīšanai pie veselības aprūpes pakalpojumu sniedzēja un sasaistei ar to.

Terminu skaidrojums:

Nosūtīšana (*referral*): ir process, kura laikā konsultants aktīvi sniedz klientam informāciju un atbalstu veselības aprūpes, sociālās u. c. palīdzības saņemšanā. Nosūtīšanas process sevī ietver klienta sākotnējo vajadzību apzināšanu, vajadzību identificēšanu un prioritāšu noteikšanu atbilstoši vajadzību novērtējumam, barjeru/šķēršļu noteikšanu, kas kavē klienta nonākšanu līdz pakalpojumiem, plāna sastādīšanu kopā ar klientu šķēršļu pārvarēšanai un palīdzības sniegšanu nokļūšanai līdz veselības aprūpes pakalpojumiem.

Sasaiste (*linkage*): ir veiksmīgs iznākums/rezultāts klienta nosūtīšanas procesam. Sasaiste sevī ietver atgriezenisko saiti par klienta nonākšanu līdz nozīmētajam pakalpojumam (veselības aprūpes iestāde u. c.). Piemēram, ja klientu pieraksta pie infektologa, un klients ir aizgājis uz vizīti, tā uzskatāma par veiksmīgu sasaisti ar veselības aprūpi.

Navigācija (*navigation*): ir visaptveroša sistēma, kas sevī ietver **nosūtīšanu** un **sasaisti**, ko papildina tālāka (nepārtraukta) iesaiste klienta atbalsta sniegšanā, kas nodrošina, ka klients turpina HIV ārstēšanu/aprūpi un iesaistās sociālās palīdzības u. c. pakalpojumu saņemšanā, cik tas nepieciešams, lai saglabātu HIV vīrusa slodzes mazināšanos un HIV profilaksi. Navigācijas sistēma ir paredzēta gan HIV inficētajiem, gan personām, kuras nav inficētas, bet ir augsta riska grupā. Navigācijas sistēmas galvenie mērķi ir: nodrošināt tiešu (fizisku) atbalstu nokļūšanai līdz pakalpojumiem un sniegt zināšanas un prasmes, kas nepieciešamas, lai klients pats prastu nonākt līdz nepieciešamajiem pakalpojumiem. Šis process prasa regulāru kontaktu ar klientu, lai laikus apzinātu viņa šķēršļus/barjeras, kas var kavēt palikt līdzestīgam.

HIV profilakses punktu sadarbība ar pavadošām/atbalsta personām

Bieži HIV profilakses punktu darbinieki paši nosūta un sasaista klientus ar tālāku veselības aprūpi u. c. pakalpojumiem. Labs palīgs un atbalsts šajā procesā ir pavadošās jeb atbalsta personas, kas palīdz klientam nonākt līdz nepieciešamajiem

pakalpojumiem. Pavadošo personu (līdzgaitnieks, ielu darbinieks) tīkla attīstība var atvieglot klienta nonākšanu līdz nepieciešamajiem veselības aprūpes pakalpojumiem un klienta līdzestības veicināšanu. Atbalsta personas var būt, piemēram, HIV pozitīvs, līdzestīgs medikamentu lietotājs, paraugs, kuram ir bijusi līdzīga pieredze kā šī brīža pakalpojuma saņēmējam.

Nosūtīšanas, sasaistes un navigācijas sistēmas process

Neskatoties uz to, vai klientam testa rezultāts ir pozitīvs vai negatīvs, vai diagnoze ir jau kādu laiku zināma, nosūtīšanas, sasaistes un navigācijas process visos gadījumos būs līdzīgs:

1. **Identificē un izvirzi prioritārās vajadzības**, kur jānosūta klients: kopā ar klientu noskaidro, kuri pakalpojumi šobrīd ir visvairāk nepieciešami, lai saglabātu klienta veselību vai novērstu tālāku HIV infekcijas nodošanu vai iegūšanu. Izvirzi prioritāros pakalpojumus, balstoties uz klienta vajadzībām un situāciju. Iespējams var gadīties, ka nevar nodrošināt visu klientam nepieciešamo pakalpojumu saņemšanu vienlaikus. Šajā gadījumā ir jāsaprot, kurš pakalpojums šobrīd ir visvairāk nepieciešams, lai uzlabotu veselību un mazinātu riskus veselībai.
2. **Izveido plānu**: noskaidro klienta stiprās puses, kuras var tikt izmantotas, lai veiksmīgi nonāktu līdz pakalpojumu saņemšanai. Palīdzi klientam identificēt iespējamus šķēršļus un barjeras, ar kuriem var nākties saskarties, izpildot nosūtījuma plānu. Kopā ar klientu identificējiet metodes, ar kurām plānots pārvarēt šķēršļus pakalpojumu saņemšanai. Izstrādā plānu, kas palīdzēs nonākt klientam līdz nepieciešamajiem pakalpojumiem un saņemt tos regulāri.
3. **Atvieglo klienta nonākšanu līdz pakalpojumiem**: sniedz klientam nepieciešamo informāciju un atbalstu, kas nepieciešams saistībā ar nosūtījumu. Tas sevī ietver informāciju par: pakalpojuma sniedzēja kontaktiem, paredzamajām izmaksām (norādes par maksu, darba laikiem, pierakstīšanās sistēmu (soļiem)). Palīdzi veikt klienta pierakstu (klienta klātbūtnē veic pierakstu vai esi blakus, kad klients veic pierakstu). Sniedz nepieciešamo informāciju par transportu, kā nokļūt līdz pakalpojuma vietai, vai pavadi klātienē. Klienta izglītošana, motivācija un regulāra atgādināšana par pierakstu (zvani, īsziņas) var nozīmīgi uzlabot veiksmīgu nosūtīšanas rezultātu.
4. **Pārliecinies, vai nosūtītais klients ir saņēmis pakalpojumu, un sasaiste ir bijusi veiksmīga**: ja iespējams, apjautājies, vai klients ir nonācis līdz paredzētajam pakalpojumam. Ja klients nav saņēmis paredzēto pakalpojumu, uz kuru tika nosūtīts, noskaidro iemeslus un sniedz nepieciešamo atbalstu, lai sasaiste noritētu veiksmīgi. Vēlams, lai nosūtītājam būtu ne tikai informācija par to, kuru un cik klientus ir nosūtījis, bet arī informācija par šīs personas sasaistes rezultātiem.

5. **Uzturi turpmākus kontaktus ar klientu**, lai palīdzētu un atbalstītu to turpmākā nosūtīšanas un sasaistes procesā: ja vienu reizi klients tika veiksmīgi sasaistīts ar veselības aprūpes vai citiem pakalpojumiem, vēlams arī turpināt uzturēt kontaktus, lai palīdzētu orientēties veselības aprūpes sistēmā. Palīdzība var būt: personīga klātbūtne, pavadot līdz pakalpojuma saņemšanas vietai, veicot atgādinājumus par pierakstu (zvani, īsziņas u. c.), sniedzot atbalstošu informāciju un konsultācijas, identificēt tos klientus, kuri kaut kādu iemeslu dēļ izklūvuši no veselības aprūpes speciālistu redzesloka, kā arī palīdzēt tiem nokļūt atpakaļ.

Pielikums Nr. 1: Universāli piesardzības pasākumi darbiniekam, veicot eksprestestus

- Pirms roku dezinfekcijas un/vai cimdu lietošanas, noņem gredzenus, rokassprādes, rokas pulksteņus, lai neapgrūtinātu mikroorganismu likvidēšanu.
- Pirms katra eksprestesta veikšanas darbinieks uzvelk vienreizējās lietošanas cimdus, katram klientam ņemot jaunu cimdu pāri:
 - izvēloties sev atbilstoša izmēra cimdus;
 - nomaina cimdus, ja tie saplīst vai kļūst netīri;
 - noliek rezervē vēl vienu cimdu pāri.
- Darbinieks mazgā rokas:
 - pirms vienreizlietojamu cimdu uzvilšanas;
 - pirms un pēc tieša kontakta ar klientu;
 - ja rokas saskārušās ar bioloģiskiem šķidrums, sekrētiem;
 - pēc vienreizlietojamu cimdu novilkšanas;
 - pirms darba un pēc darba;
 - ja rokas ir redzami netīras.
- Roku apstrādi mazgājot, veic šādi:
 - rokas mazgā zem tekošas ūdens strūkļas, vēlams siltā ūdenī, izmantojot šķidrās ziepes vismaz 20–25 sekundes. Rokas noskalo zem ūdens strūkļas vismaz 10 sekundes;
 - rokas noslauka vienreizlietojamā papīra dvielī, ar kuru pēc tam aizver krānu.
- Darbinieks dezinficē rokas:
 - ja rokas saskārušās ar bioloģiskajiem šķidrums, sekrētiem;
 - pēc vienreizlietojamo cimdu novilkšanas.
- Roku apstrādi dezinficējot veic šādi:
 - pirms roku dezinfekcijas nomazgā rokas, izmantojot šķidrās antiseptiskās ziepes;
 - roku ādu 30 sekundes ierīvē ar spirtu saturošu dezinfekcijas līdzekli.
- Testa veikšanai nepieciešamos materiālus (testus ar buferšķidrums, lancetes, mikropipetes, dezinfekcijas un sausās salvetes, vienreizlietojamās gumijas cimds u. c.), kā arī materiālus pirmās palīdzības sniegšanai uzliek tikai pirms testa veikšanas un pēc testa veikšanas tos novieto atpakaļ uzglabāšanas vietā.
 - Vienreizlietojamās cimds novelk, saņemot tos aiz malas un izgriežot uz kreiso pusi tā, lai cimdu ārējā virsma paliktu iekšpusē.
 - Pēc katra testa veikšanas:
 - izlietotās dezinfekcijas salvetes, lanceti, eksprestestu, vienreizlietojamās cimds un citus materiālus, kas bija saskarē ar klienta bioloģiskajiem šķidrums, ievieto bīstamo atkritumu konteinerā, līdz to nodošanai iznīcināšanai;
 - dezinficē galda virsmu pēc katra klienta.
- Darbiniekam, kurš veic eksprestestēšanu, aizliegts:
 - atstāt inficēto materiālu vietā, kas nav paredzēta bīstamo materiālu uzglabāšanai;
 - veikt eksprestestus vairākiem klientiem pēc kārtas, neuzvelkot jaunu vienreizlietojamo cimdu pāri un nedezinficējot darba virsmu (procedūru galdu) pēc katra klienta.

- Beidzot darbu, darbinieks notīra galda virsmu, uz kuras tiek veikti eksprestesti, ar virsmu dezinfekcijai paredzētā šķīdumā samitrinātu salveti, lietojot vienreizlietojamus cimdus.

- Virsmas, kas notraipītas ar asinīm vai citiem cilvēka ķermeņa šķīdumiem, darbinieks apstrādā šādi:

- notraipīto vietu pārklāj ar šķīdumu uzsūcošu materiālu;

- apkārt notraipītajai vietai izsmidzina dezinficējošu līdzekli;

- aplej ar dezinficējošu šķīdumu apklāto materiālu;

- dezinfekcijas līdzekļa iedarbības laika beigās savāc uzklāto materiālu un virsmu nomazgā;

- izlietos materiālus ievieto bīstamo atkritumu konteinerā.

- Darbiniekam aizliegts ēst, dzert, uzklāt kosmētiku, ievietot kontaktlēcas testēšanas zonā.

- Aizliegts turēt pārtiku vietās (atvilktnēs, ledusskapī, konteinerī, skapītī), kur var notikt saskare ar potenciāli infekcioziem materiāliem.

- Ja noticis kontakts ar potenciāli bīstamiem šķīdumiem, darbiniekam jārīkojas pēc noteikumiem, kas aprakstīti dokumentā “Rīcība pēc saskares ar citas personas asinīm vai ķermeņa šķīdumiem” .

Pielikums Nr. 2: Rīcība pēc saskares ar citas personas asinīm vai ķermeņa šķidrumiem

Ar asinīm pārnesamo infekciju pārvešanas faktori

Inficētā cilvēka:

- asinis;
- citi ķermeņa bioloģiskie šķidrumi (cerebrospinālais, sinoviālais, pleiras, peritoneālais, perikarda un amnija šķidrums, sperma, vaginālais sekrēts, krūts piens, brūču izdalījumi);
- audi vai orgāni;
- vīrusu kultūras;
- kontaminēti vides priekšmeti.

Netiek uzskatīti par potenciāli infekcioziem – izkārnījumi, deguna izdalījumi, siekalas, krēpas, sviedri, asaras, urīns un vemšanas masas, JA VIEN TIE NESATUR ASINIS.

Ekspozīcijas veidi

- Perkutāni – saduršanās ar adatu vai ievainojums ar asu priekšmetu.
- Kontakta ceļā – caur gļotādu (deguns, mute, acis) vai bojātu ādu (nobrāzumi, dermatīts u. c.).

Ja āda nav bojāta, tā aizsargā no vīrusa iekļūšanas cilvēka organismā!

RĪCĪBA EKSPŌZĪCIJAS GADĪJUMĀ

1. Pirmās palīdzības sniegšana

Perkutāna bojājuma gadījumā pirms pārsēja uzlikšanas:

- neberzējot mazgāt ādas brūci ar ūdeni un ziepēm;
- 3-5 minūtes skalot brūci zem tekoša ūdens;
- ļaut brūcei brīvi asiņot, nespiežot bojājuma vietu.

Kontakta gadījumā ar gļotādu vai bojātu ādu:

- muti, degunu un ādu skalot ar tīru ūdeni vismaz vienu minūti;
- acis skalot ar tīru ūdeni, fizioloģisku šķīdumu vai sterilu ūdeni;
- ja lieto kontaktlēcas, acis skalot pirms un atkārtoti pēc kontaktlēcu izņemšanas.

Asa priekšmeta laboratoriskās pārbaudes rezultāts neietekmē lēmuma pieņemšanu par

pēcekspozīcijas profilaksi!

Adatu vai citu asu priekšmetu pārvadāšana uz laboratoriju, lai veiktu to pārbaudi, rada papildu riskus!

Aso priekšmetu ievieto savākšanas konteinerā atbilstoši iestādes atkritumu apsaimniekošanas kārtībai.

2. Reģistrācija un ziņošana

- Par notikušo negadījumu ziņo tiešajam darba vadītājam vai darba aizsardzības speciālistam.
- Noformē aktu, kurā norāda negadījuma datumu un laiku, vietu, darbības, kuru rezultātā noticis negadījums, izmantotos aizsarglīdzekļus (cimdus, aizsargbrilles, masku u. c.), pieejamo informāciju par iespējamo inficēšanās faktoru vai avotu, nepieciešamības gadījumā pieaicinot lieciniekus.
- Aktu paraksta persona, kura izmeklē nelaimes gadījumu, un liecinieki, ja tādi ir.
- Organizē darbinieka un iespējamā avota infekcijas statusa noskaidrošanu un, ja nepieciešams, laboratorisko izmeklēšanu.

Detalizēti rīcību nosaka Ministru kabineta 2009. gada 25. augusta noteikumi Nr. 950 “Nelaiemes gadījumu darbā izmeklēšanas un uzskaites kārtība”.

3. Pēcekspozīcijas profilakse (PEP)

Pēcekspozīcijas profilakse (PEP) nozīmē zāļu lietošanu, lai ekspozīcijas gadījumā novērstu inficēšanos ar HIV.

Izšķiroši svarīgi maksimāli ātri veikt profesionālo riska izvērtējumu un, ja nepieciešams, uzsākt PEP! Ir svarīga katra stunda! Jo ātrāk tiek uzsākta PEP, jo labāk.

Pēc ekspozīcijas (ne vēlāk kā **48 h** laikā) vēršties SIA “Rīgas Austrumu klīniskās universitātes slimnīcas” (RAKUS) Latvijas Infektoloģijas centra uzņemšanas nodaļā plkst. 08.00 – 19.00 (Rīgā, Linezera ielā 3, tālr. 67014552), bet RAKUS darbiniekiem no plkst. 9.00–16.00 Infektoloģijas poliklīnikā (tālr. 67014532 un plkst. 16.00 – 19.00 – uzņemšanas nodaļā) (Rīgā, Linezera ielā 3), kur ĀRSTS:

- veic profesionālu inficēšanās riska izvērtēšanu;
- ja nepieciešams, uzsāk specifisko HIV PEP (ilgst 30 dienas);
- izvērtē cietušā imunizācijas statusu pret B hepatītu un, ja nepieciešams, uzsāk B hepatīta vakcināciju pēc paātrinātas shēmas;
- organizē cietušā laboratorisko pārbaudi uz HIV, B hepatītu un C hepatītu;
- organizē medicīnisko novērošanu 6 mēnešus un papildu laboratoriskās pārbaudes (3 reizes).

Ierašanās Latvijas Infektoloģijas centrā

Līdzī jābūt: sastādītajam aktam par notikušo ekspozīciju un bioloģiskā materiāla paraugam, ar kuru notikusi saskare, ja tāds ir pieejams.

Ja aktu nav iespējams iesniegt uzreiz, to nosūta, tiklīdz tas ir sastādīts.

Informācija par iespējamās infekcijas avotu (personu, ar kuras ķermeņa šķidrumu ir notikusi ekspozīcija)

Ārstniecības iestādei, kur ir noticis nelaimes gadījums ieteicams:

- Ja persona (**avots**) **ir zināma**, noteikt infekciju statusu vai veikt seroloģisku testēšanu ar personas piekrišanu, kā arī izvērtēt klīniskās pazīmes
- Laboratoriski pārbaudīt antivielu līmeni pret B hepatītu, ja darbinieks iepriekš vakcinēts.

Pielikums Nr. 3: Informācija HIV profilakses punkta apmeklētājam par personu sniegtās informācijas apstrādi

Cienījamais HIV profilakses punkta apmeklētāj!

Jūsu privātums un Jūsu sniegtās informācijas aizsardzība mums ir ļoti nozīmīga! Lai rūpētos par Jūsu sniegtās informācijas aizsardzību un drošību, vēlamies paskaidrot, kādiem nolūkiem HIV profilakses punktos tiek jautāta informācija par Jums.

Mēs uzskatām, ka, saņemot jebkuru pakalpojumu HIV profilakses punktā un kļūstot par mūsu klientu, Jūs esat izlasījuši šo informāciju un piekrītat šeit minētajam.

HIV profilakses punkti, jautājot informāciju par Jums, ievēro konfidencialitāti un informācijas drošību – tas nozīmē, ka nav iespējams sniegto informāciju sasaistīt ar konkrētu personu. Prasītās informācijas sniegšana ir brīvprātīga un Jums ir tiesības jebkurā laikā atsaukt sniegto piekrišanu.

1. Kādu informāciju par Jums var jautāt HIV profilakses punktu darbinieki?

Saņemot pakalpojumus, HIV profilakses punktu darbinieki Jums var jautāt šādu informāciju:

- Jūsu vārds vai vārda pirmais burts (apliecinošs dokuments NAV jāuzrāda!);
- mātes vārds vai mātes vārda pirmais burts;
- dzimšanas gads, dzimums.

Šī informācija nepieciešama, lai izveidotu klienta unikālu kodu, pēc kura NAV iespējams identificēt personu.

Ar pilnu informāciju, kura var tikt jautāta, saņemot pakalpojumu, var iepazīties pielikumā esošajā anketā.

2. Kādēļ mums ir nepieciešama informācija par Jums?

Jūsu sniegtā informācija palīdz:

- nodrošināt kvalitatīvu pakalpojuma sniegšanu un novērtēt pakalpojumu pieejamību un efektivitāti;
- nodrošināt speciālistu ar informāciju par nepieciešamo pakalpojumu sniegšanu Jums nākamās vizītes laikā (pēc piešķirtā unikālā koda);
- nodrošināt Jūs ar visām nepieciešamajām medicīnas precēm konkrētajā apjomā.

3. Kas ir atbildīgs par Jūsu sniegtās informācijas apstrādi?

Informācijas apstrādi veic Slimību profilakses un kontroles centrs.

Adrese: Dunties iela 22, k-5, Rīga, Latvija, LV-1005

Tālrunis: +371 67501590; e-pasts: pasts@spkc.gov.lv

Papildu informācija par personas datu apstrādi SPKC privātuma politikā:
<https://www.spkc.gov.lv/lv/privatuma-politika>.

4. Vai Jūsu sniegtā informācija ir drošībā?

Jūsu sniegto informāciju mēs uzglabājam atbilstoši visām normatīvo aktu prasībām.

Informācija tiek izmantota tikai apkopotā veidā un pēc tās nav iespējams identificēt personu. Neapkopota informācija netiek nodota trešajām personām.

Ar Jūsu sniegtās informācijas datiem strādā HIV profilakses punktu un Slimību profilakses un kontroles centra darbinieki, kam tas ir nepieciešams darba pienākumu izpildei.

Pielikums Nr. 4: Nosūtījums pacienta sasaistei ar ārstniecības iestādi (infektologu) pēc reaktīva eksprestesta

Slimību profilakses un kontroles centrs

Nosūtījums apstiprinošai diagnostikai

HPP nosaukums, adrese _____

Nosūtītās personas vārds _____

Nosūtītās personas anonīmais kods*
□□□□□□

Eksprestesta veikšanas datums (dd.mm.gggg.)
□□ . □□ . □□□□ .

Primārās izmeklēšanas metodes (eksprestesta) nosaukums

Eksprestesta rezultāts: pozitīvs apšaubāms

Nosūtīšanas datums (dd.mm.gggg.)
□□ . □□ . □□□□ .

HPP darbinieka vārds, uzvārds _____

Kontaktinformācija: tālrunis _____
e-pasts _____

Paraksts _____

*pirmajā kvadrātā: 1-vīrietis; 2-sieviete; otrajā – klienta mātes vārda 1.burts; trešajā – klienta vārda 1.burts; ceturtajā, piektajā – klienta dzimšanas gada pēdējie divi cipari. Piemēram, sieviete (2), mātes vārds – Kristīne (K), klienta vārds – Anna (A), dzimusi – 1975.gadā (75). Apmeklētāja anonīmais kods - 2KA75.

1.attēls. Nosūtījums apstiprinošai diagnostikai

Papildus Nosūtījumam HPP darbinieks iedod klientam Ceļvedi – lapu ar informāciju par Ārstniecības iestādi, kurā veikt apstiprinošo diagnostiku, un papildu informāciju, piemēram, par sabiedrisko transportu, ar ko nokļūt pie ārsta. Ceļvedī ir ietverta sadaļa, kurā ierakstīt vizītes datumu, laiku un ārsta uzvārdu.

HIV diagnozes apstiprināšanas vietas*	Tālrūpa numuri pierakstam	Pakalpojuma cena	Papildus veselības aprūpes pakalpojumi
1) Rīgā RAKUS LIC pie infektologa, saņemot konsultāciju un nosūtījumu uz laboratoriju.	1) LIC reģistratūras tel. 67014532 2) LIC līdzestības kabineta tel. 20205353 3) LIC Infektoloģijas poliklīnikas virsmāšas tel. 67014753	Bez maksas: uzrādot HPP nosūtījumu "CEĻVEDI"	NVO AGIHAS uzticības telefons: 20207737 NVO AGIHAS uzticības telefons sievietēm: 24801359
2) Rīgā P. Stradiņa Klīniskās universitātes slimnīcā pie infektologa, saņemot konsultāciju un nosūtījumu uz laboratoriju.	P. Stradiņa Klīniskās universitātes slimnīcas reģistratūras tel. 67069280	Pacienta iemaksa, ja ārsts ir līgumattiecībā ar NVD (Valsts apmaksāts pakalpojums). Ja vizīte pie ārsta ir maksas pakalpojums , tad ir jāmaksā pilna pakalpojuma cena.	NVO Apvienība HIV LV: www.apvienibahiv.lv
3) Sev tuvākajā pilsētā pie infektologa, saņemot konsultāciju un nosūtījumu uz laboratoriju.	Veselības centra nosaukums: Tel.		Atbalsta personas pakalpojumi: NVO DIA•LOGS: telefons: 67243101 www.diacentrs.lv
4) Sev tuvākās pilsētas laboratorijā	Laboratorijas nosaukums: Tel.	Maksas pakalpojums: ja nav ārsta nosūtījuma.	

* Nepieciešams iepriekš pierakstīties uz vizīti, klientam nosaucot savu personas kodu.

VIZĪTES DATUMS UN LAIKS:

ĀRSTA UZVārds:

Līdzī jāņem HPP nosūtījums un Pase vai ID karte!

2.attēls. Ceļveža piemērs

Soļi, kas jāveic HIV profilakses punkta (turpmāk – HPP) darbiniekam pozitīva HIV eksprestesta gadījumā personas vizītes laikā:

1. aizpildīt Nosūtījuma sadaļu “Nosūtījums apstiprinošai diagnostikai”, kurā jānorāda prasītā informācija par personu, reaktīvo eksprestestu un HIV profilakses punkta darbinieku;
2. atkarībā no HPP atrašanās vietas sazināties ar tuvāko ārstniecības iestādi, kur pieejams infektologs;
3. pierakstot klientu SIA RAKUS LIC Infektoloģijas poliklīnikā, lai saņemtu tiešās pieejamības infektologa konsultāciju, klientam, telefoniski piesakot vizīti, obligāti ir jānosauc klienta personas kods (Klienta personas kods **nav** jāieraksta Nosūtījumā!);
4. Nosūtījuma pielikuma sadaļā “Informācija vizītei pie ārsta” aizpildīt brīvos laukumus, norādot vizītes datumu, laiku un ārstu, pie kura vizīte ir norunāta telefona sarunas laikā;
5. izskaidrot personai informāciju par ārsta vizītes laikā nepieciešamajiem dokumentiem (ID vai pase), kā arī samaksas kārtību;
6. LIC par ārsta vizīti un analīžu stobriņiem ir iespējams noformēt arī atlikto maksājumu (pacientam izraksta rēķinu par saņemto pakalpojumu);
7. vizītes nobeigumā Nosūtījums jāiedod personai ar pozitīvo eksprestestu, lai tālāk to uzrādītu un atdotu ārstniecības iestādes darbiniekiem.

Klientam nav jāveic pacienta līdzmaksājums par tiešās pieejamības infektologa konsultāciju HIV infekcijas gadījumā.

LIC klientam nav jāveic pacienta līdzmaksājums par materiālu savākšanas stobriņiem HIV apstiprinošās diagnostikas testu veikšanai pirmajā apmeklējuma reizē, ja klients reģistratūrā iesniedz Nosūtījumu un uzrāda personu apliecinošu dokumentu. Turpmākais ārstēšanas un pacienta uzraudzības process paliek nemainīgs, ietverot maksu par materiālu savākšanas stobriņiem.

Pielikums Nr. 5: Eksprestestēšanas algoritms

EKSPRESTESTĒŠANAS ALGORITMS

Lai varētu iekļauties 30 minūtēs, vispirms veic testu un tad konsultē!

1.

1. HIV testa veikšanas procedūra:

- Uzvelk vienreizējās lietošanas **cimdus**.
- **Izņem testus** no iepakojuma.
- Ar dezinfekcijas salveti **dezinficē** pirksta gala falangu. → *Salveti izmet bīstamo atkritumu konteinerā (turpmāk – BAK).*
- **Izdara dūrienu** ar skarifikatoru (lanceti) pirksta gala falangā. → *Skarifikatoru izmet BAK.*
- **Pirmo asins pilienu noņem** ar sauso marles salveti. → *Salveti izmet BAK.*
- Ar pipeti paņem eksprestesta instrukcijā norādīto **asins pilienu skaitu** un uzpilda uz testa strēmeles. → *Izlietoto pipeti izmet BAK.*
- Uz pirksta falangas uzliek **saušo marles salveti**.
- **Novelk cimdus**. → *Izlietos cimdus izmet BAK.*
- Testa strēmelē uz asinīm uzpilda eksprestesta instrukcijā norādīto **pilienu skaitu buferšķīduma**.
- Testa strēmeli noliek tā, lai to redzētu un varētu novērot tikai testa veicējs!
- Uzņem laiku ⌚.

Testa rezultātu drīkst nolasīt **ne ātrāk kā eksprestesta instrukcijā norādīts** un ne vēlāk kā 30 min. pēc buferšķīduma uzpildināšanas brīža.

2.

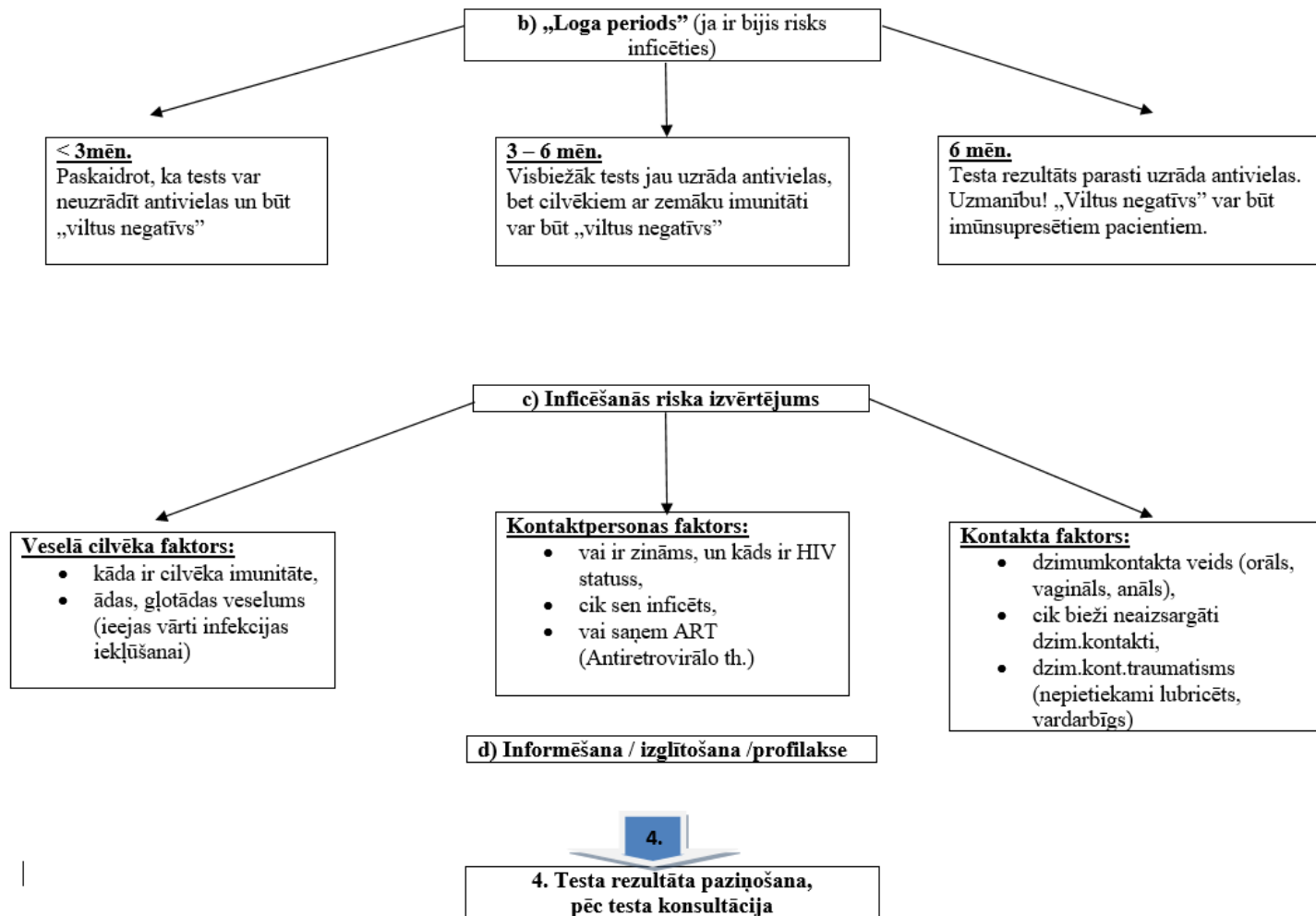
2. Aizpilda „Klienta reģistrācijas anketu”

3.

3. Sniedz pirms testa konsultāciju:

- a) Testēšanas pieredze
- b) HIV testa veikšanas iemesls / norise / „loga periods”
- c) Inficēšanās riska izvērtējums
- d) Informēšana / izglītošana / profilakse

Pozitīva testa rezultāta gadījumā pirms testa konsultācijā iekļaut informāciju par ART un veselības aprūpes pakalpojumiem HIV pozitīvām personām!

Pielikums Nr. 6: Paplašināta informācija par nepilngadīga klienta testēšanu un konsultēšanu HIV profilakses punktā

Ārstniecības likums

I nodaļa

Vispārīgie noteikumi

1) **ārstniecība** — profesionāla un individuāla slimību profilakse, diagnostika un ārstēšana, medicīniskā rehabilitācija un pacientu aprūpe;

17.12.2009. likums "Pacientu tiesību likums" ("LV", 205 (4191), 30.12.2009.) [stājas spēkā 01.03.2010.]

7.pants. Citu personu tiesības piekrist ārstniecībai vai atteikties no tās

(8) Gadījumos, kad vilcināšanās apdraud pacienta dzīvību un nav iespējams saņemt paša pacienta vai personas, kas pārstāv pacientu, piekrišanu, ārstniecības persona savas kompetences ietvaros veic neatliekamus pasākumus — izmeklēšanu, ārstēšanu, tajā skaitā ķirurģisku vai cita veida invazīvu iejaukšanos. Šādos gadījumos izmeklēšanas un ārstēšanas plānu apstiprina un lēmumu pieņem ārstu konsilijs, izņemot gadījumu, kad sniedzama pirmā vai neatliekamā medicīniskā palīdzība.

13.pants. Nepilngadīga pacienta tiesības

(1) Nepilngadīga pacienta (līdz 14 gadu vecumam) ārstniecība pieļaujama, ja viņa likumiskais pārstāvis par to ir informēts un devis savu piekrišanu. Nepilngadīgam pacientam ir tiesības tikt uzklausītam un atbilstoši savam vecumam un briedumam piedalīties ar ārstniecību saistītā lēmuma pieņemšanā.

(2) Nepilngadīga pacienta (no 14 gadu vecuma) ārstniecība ir pieļaujama, ja saņemta viņa piekrišana, izņemot šā likuma 7.panta astotajā daļā noteikto.

(3) Ja nepilngadīgs pacients (no 14 gadu vecuma) atsakās dot savu piekrišanu ārstniecībai, bet ārsts uzskata, ka ārstniecība ir šā pacienta interesēs, piekrišanu ārstniecībai dod nepilngadīgā pacienta likumiskais pārstāvis.

(4) Nepilngadīgam pacientam ir tiesības saņemt no ārstniecības personas savam vecumam un briedumam saprotamu informāciju.

Pielikums Nr. 7: Konsultācijas satura konspekts kartīšu veidā pa soļiem (ja testē individuāli)

Solis nr.1
Ievads un klienta sagatavošana/orientēšana testa veikšanai
o Iepazīstini ar sevi un savu lomu. o Veic īsu ievadu par testa veikšanas sesiju: <ul style="list-style-type: none">• cik ilgi testēšana notiks;• testa veikšanas process;• kā tiks paziņots rezultāts. o Saņem piekrišanu turpināt sesiju.

Solis nr. 2
Sagatavošanās testa veikšanai un testa veikšana
o Paskaidro HIV testa veikšanas procesu: <ul style="list-style-type: none">• testa veids (eksprestests, antivielu vai kombinētais antivielu/antigēna tests);• kādu paraugu ņems (asinis/siekalas);• gaidīšanas ilgums, līdz testa rezultāts būs gatavs. o Paskaidro pozitīva un negatīva testa rezultāta nozīmi: <ul style="list-style-type: none">• nepieciešamību veikt atkārtotu testēšanu/pārbaudi pēc negatīva rezultāta;• nepieciešamību veikt papildu testu(-s), ja rezultāts ir pozitīvs;• nederīga/neskaidra testa rezultāta iespējamība. o Saņem piekrišanu (mutisku vai rakstisku) par testa veikšanu. o Savāc testam nepieciešamo paraugu (asinis) un veic testu.

Solis nr. 3

Īsa klienta inficēšanās risku apzināšana

- o Pajautā, kāpēc klients nolēma veikt testu; ieklausies un iedziļinies informācijā par iepriekšējā testa veikšanas vēsturi un iespējamiem inficēšanās risku rādītājiem:
- iespējamā inficēšanās pēdējo 48 h laikā;
 - iespējamā inficēšanās pēdējo 3 mēnešu laikā;
 - simptomi.
 - šī brīža iespējamie riski vai riska grupas (vīrieši, kuriem ir dzimumattiecības ar vīriešiem; personas, kuras injicē narkotikas, partneris, kuram nav zināms HIV statuss vai kuram ir HIV infekcija, transpersonas);
 - novērs iespējamās inficēšanās riskus un pēc vajadzības veic nosūtīšanu uz PEP (pēc ekspozīcijas profilaksi), akūtas HIV infekcijas testu/pārbaudi vai veselības aprūpes iestādi;
 - sagatavo klientu iespējamam testa rezultātam.

Solis nr. 4

Veic sākotnējā testa rezultāta paziņošanu. Seko līdzī apstiprinošās diagnostikas nepieciešamībai!

- o Pārbaudi klienta gatavību saņemt testa rezultātu.
o Veic skaidru un nepārprotamu testa rezultāta paziņošanu.

NEGATĪVS (NE-REAKTĪVS)

o “Jūsu testa rezultāts ir negatīvs. Tas nozīmē, ka tests neatrod HIV antivielas šajā brīdī.”

POZITĪVS (REAKTĪVS)

o “Jūsu testa rezultāts ir pozitīvs. Tas nozīmē, ka tests atrod HIV antivielas, ir liela iespēja, ka Jums ir HIV. Rezultāts vēl ir jāapstiprina laboratoriski.”

NEDERĪGS/NESKAIDRS testa rezultāts

o “Šī testa rezultāts ir nederīgs/neskaidrs, tādēļ veiksīm atkārtotu testu.”

Solis nr. 5: ja ir HIV - NEGATĪVS	Solis nr. 5: ja ir HIV - POZITĪVS
<p>Sniedz informāciju par aprūpes, ārstēšanas un profilakses iespējām, vadoties pēc testa rezultāta</p>	<p>Sniedz informāciju par aprūpes, ārstēšanas un profilakses iespējām, vadoties pēc testa rezultāta</p>
<p>o Izpēti/pievērs uzmanību klienta reakcijai, saņemot testa rezultātu.</p> <p>o Veic pārrunas par atkārtotu testēšanas nepieciešamību, vadoties pēc klienta inficēšanās riskiem.</p> <p>o Informē par profilakses pasākumiem, kas samazina inficēšanās riskus:</p> <ul style="list-style-type: none"> • izvēlies mazāk riskantu seksuālu uzvedību; • veic testu kopā ar partneri; • lieto prezervatīvu pareizi un katrās dzimumattiecībās; • samazini dzimumpartneru skaitu; • informē par PrEP un PEP iespējām un nepieciešamību; • veic testu uz STI un ārstējies; • ja partneris ir HIV pozitīvs, mudini uzsākt ārstēšanos. <p>o Izniedz prezervatīvus.</p>	<p>o Izpēti/pievērs uzmanību klienta reakcijai, saņemot testa rezultātu.</p> <p>o Sniedz informāciju par nākamajiem soļiem atkārtota testa veikšanai (apstiprinošai diagnostikai).</p> <p>o Diskutē par rezultāta atklāšanu partnerim (un citiem) un informāciju par iespēju testēt arī partneri.</p> <p>o Sniedz informāciju par pieejamo HIV ārstēšanu un aprūpi:</p> <ul style="list-style-type: none"> • ārstēšana ļauj cilvēkam ar HIV nodzīvot ilgāk, veselīgāk un samazina risku nodot infekciju tālāk (N=N); • sniedz noderīgu informāciju arī par citiem ar veselību saistītiem jautājumiem un par pieejamiem veselības aprūpes pakalpojumiem. <p>o Informē par profilakses pasākumiem, kas samazina inficēšanās riskus:</p> <ul style="list-style-type: none"> • izvēlies mazāk riskantu seksuālu uzvedību; • veic testu kopā ar partneri; • lieto prezervatīvu pareizi un katrās dzimumattiecībās; • samazini dzimumpartneru skaitu; • iedrošini veikt testu arī partnerim. <p>o Informē par HIV pozitīva cilvēka tiesībām un pienākumiem.</p> <p>o Izniedz prezervatīvus.</p>

Solis nr. 6	Solis nr. 6
<p align="center">Nodrošini sasaisti ar veselības aprūpes, sociālās u. c. palīdzības/pakalpojumiem pēc iespējām</p>	<p align="center">Nodrošini sasaisti ar veselības aprūpes, sociālās u. c. palīdzības/pakalpojumiem pēc iespējām</p>
<p align="center">Ja ir HIV – NEGATĪVS</p> <p>o Identificē nepieciešamos medicīnas, sociālos u. c. pakalpojumus:</p> <ul style="list-style-type: none"> • PrEP un PEP; • partneru testēšana; • atkārtota testa veikšana; • STI testēšana un/vai ārstēšana; • reproduktīvās veselības pakalpojumi; • psihiskās veselības, atkarību un vardarbības gadījumos pieejamie pakalpojumi; • citi pakalpojumi. <p>o Nodrošini sasaisti ar veselības un sociālās aprūpes pakalpojumiem pēc nepieciešamības un situācijas.</p>	<p align="center">Ja ir HIV – POZITĪVS</p> <p>o Identificē nepieciešamos medicīnas, sociālos u. c. pakalpojumus:</p> <ul style="list-style-type: none"> • HIV ārstēšanas iespējas; • partneru testēšana; • atkārtota testa veikšana; • STI/TB testēšana un/vai ārstēšana; • reproduktīvās veselības pakalpojumi; • psihiskās veselības, atkarību un vardarbības gadījumos pieejamie pakalpojumi; • citi pakalpojumi. <p>o Nodrošini sasaisti ar veselības un sociālās aprūpes pakalpojumiem pēc nepieciešamības un situācijas.</p>

Pielikums: paraugs konsultācijas veikšanai, veicot testu.

Testēšana individuāli: iespējamie soļi/scenārijs: ko teikt un kā rīkoties katrā no iepriekš minētajiem soļiem.

Instrukcijā izmantotais teksts un valoda ir tikai piemērs, testa veicējs var to piemērot savām vajadzībām.

SOLIS Nr. 1	
Ievads un klienta sagatavošana/orientēšana testa veikšanai	
Solis 1: Iepazīstini ar sevi un savu lomu.	Scenārijs: <ul style="list-style-type: none">• Labdien, mani sauc _____, es veikšu Tev/Jums eksprestestu.
Solis 2: Veic īsu ievadu par testa veikšanas sesiju: <ul style="list-style-type: none">• cik ilgi testēšana notiks;• testa veikšanas process;• kā tiks paziņots rezultāts.	Scenārijs: Pirms mēs veiksīm testu, es Tev/Jums īsumā sniegšu pamatinformāciju par to, kā šis tests darbojas. Testa veikšana ilgs aptuveni 20 –30 minūtes, kamēr mēs gaidīsim rezultātu, es labprāt vēlētos noskaidrot iemeslu, kādēļ Tu/Jūs nolēmi/-āt veikt testu. Testa rezultātu Tu/Jūs varēsi/-iet uzzināt šodien.
Solis 3: Sagaidi klienta piekrišanu, turpini testēšanas procesu.	Scenārijs: Vai Tev/Jums ir kādi jautājumi par testa veikšanas procesu? Vai esi/-at gatavs testa veikšanai?
SOLIS Nr. 2	
Sagatavošanās testa veikšanai un testa veikšana (10-20 minūtes)	
Solis 1: Izskaidro testa veikšanas procedūru, iekļaujot šādu informāciju: <ul style="list-style-type: none">• testa veids;	Scenārijs: <ul style="list-style-type: none">• Veicot eksprestestu, mēs izmantojam asins pilienu, ko iegūstam no pirksta. Paņemto asins pilienu mēs ievietosim testa “lodziņā”. Rezultāts būs zināms pēc 20 minūtēm.

<ul style="list-style-type: none"> • kāds paraugs tiks ņemts; • laiks līdz testa rezultāts būs gatavs. 	
<p>Solis 2: Paskaidro HIV-negatīva un HIV-positīva testa rezultāta nozīmi, tai skaitā par:</p> <ul style="list-style-type: none"> • nepieciešamību veikt testu atkārtoti, ja tas ir negatīvs; • nepieciešamību veikt apstiprinošo testēšanu pozitīva testa rezultātā; • iespējamo nederīgo testa rezultātu. 	<p>Scenārijs:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Ir divas iespējas, kādu testa rezultātu Tu/Jūs šodien vari/-at saņemt. Pirmais ir – negatīvs HIV rezultāts, jeb <i>ne-reaktīvs</i>, kas nozīmē, ka šobrīd tests neatrod HIV antivielas. . Otrais – pozitīvs jeb <i>reaktīvs</i>, tas nozīmē, ka tests atrod asinīs HIV antivielas. . Trešais variants – testa rezultāts ir nederīgs, kas notiek ļoti reti. Ja tests ir nederīgs vai pozitīvs, mēs veiksīm atkārtotu testu nekavējoties. Ja testa rezultāts ir negatīvs, būs jāveic atkārtota testa veikšana, atkarībā no Tevis/Jūsu norādītajiem inficēšanās riskiem, kurus mēs pārrunāsim tālāk. <p>Vai Tev/Jums ir kādi jautājumi par testa veikšanas procedūru?</p>
<p>Solis 3: Saņem mutisku vai rakstisku piekrišanu veikt testu.</p>	<p>Scenārijs:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Ja Tev/Jums nav jautājumu, mēs varam sākt veikt testu. Vai Tu/Jūs esi/-at ar mieru, ka Tev/Jums šodien veic testu?
<p>Solis 4: Savāc asins paraugu un veic testu.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • <i>Savāc asins paraugu un veic testu</i>
<p>SOLIS Nr. 3 Īsa klienta inficēšanās risku apzināšana</p>	
<p>Solis 1: Pajautā klientam, kādēļ nolēma veikt testu. Noskaidro iepriekšējā testa rezultātu un iespējamās inficēšanās</p>	<p>Scenārijs:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Kādēļ nolēmi/-āt veikt testu?

<p>riskus:</p> <ul style="list-style-type: none"> • iespējamie inficēšanās riski pēdējo 48h laikā; • iespējamie inficēšanās riski pēdējo 3 mēnešu laikā; • simptomi; • pašreizējie inficēšanās riski. 	<ul style="list-style-type: none"> • Vai Tu/Jūs esi/-at veicis testu jau iepriekš? • Vai Tev/Jums ir bijuši kādi specifiski inficēšanās riski, par ko vēlies/-aties izstāstīt? Pastāsti/-iet vairāk par tiem un kad tas notika. • Vai Tev/Jums ir bijušas dzimumattiecības bez prezervatīva ar kādu, kuram HIV statusu Tu/Jūs nezini/-āt, vai arī, kuram HIV statuss ir pozitīvs?
<p>Solis 2: Atbilstoši klienta minētajai informācijai par inficēšanās riskiem sniedz piemērotu informāciju atbilstoši situācijai.</p>	<p>Scenārijs: <i>Ja potenciālais inficēšanās risks bija pēdējo 48h laikā, informē par PEP.</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • Tā kā Tu/Jūs minēji/-āt par iespējamo inficēšanās risku, kas notika pagājušā naktī, es vēlos parunāt par PEP jeb pēcekspozīcijas profilaksi. PEP ir ārstēšana, kas ir pieejama vienīgi tām personām, kuras bija pakļautas inficēšanās riskam pēdējo 48h laikā. Ja Tavs/Jūsu HIV testa rezultāts šodien būs negatīvs, Tev/ Jums ir iespēja doties uz slimnīcu saņemt ārstēšanu, kas var novērst iespējamo inficēšanos. <p><i>Ja potenciālais inficēšanās risks ir noticis pēdējo 3 mēnešu laikā, informē par HIV noteikšanu akūtā stadijā, prezervatīvu lietošanu un atkārtotas testēšanas nepieciešamību.</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • Tā kā Tu/Jūs minēji/-āt specifisku inficēšanās risku, kas notika mēnesi atpakaļ, vēlos ar Tevi/Jums parunāt par akūtas infekcijas stadiju. Tas ir laika periods īsi pēc inficēšanās, kad organismā ir augsts vīrusa koncentrācijas līmenis un Tavs/Jūsu organisms izstrādā antivielas. Šajā periodā vīrusu koncentrācija ir liela un šajā laikā var inficēt arī citus. Akūtajā periodā antivielu līmenis ir zems, tests, ko mēs izmantojam, nevar noteikt HIV klātbūtni asinīs. Ja testa rezultāts, ko šodien veicām, būs negatīvs, Tev/Jums ir iespēja veikt testēšanu laboratorijā vai pie ģimenes ārsta, kur izmanto specifiskākus testus agrīnai HIV vīrusa noteikšanai. Vai arī otrs variants – veikt atkārtoti šo pašu testu trīs mēnešus pēc iespējamā inficēšanās brīža, kā arī

	<p>visa šī perioda laikā katru dzimumattiecību laikā ir jālieto prezervatīvs, lai pasargātu savu partneri no iespējamās inficēšanas.</p> <p><i>Ja klients norāda uz simptomiem, informē par nepieciešamību apmeklēt ārstu.</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • Tā kā Tu/Jūs esi/-at norādījis, ka Tev/Jums bija HIV raksturīgi simptomi, ir svarīgi zināt, ka dažreiz simptomus izjūt īsi pēc inficēšanās (akūtā stadijā), pirms ir izveidojušās antivielas. Ja šodienas veiktais tests būs negatīvs, ir svarīgi veikt specifiskākus testus agrīnai HIV noteikšanai laboratorijā vai pie sava ģimenes ārsta. <p><i>Ja klientam šobrīd pastāv inficēšanās riski, informē par prezervatīvu lietošanu, atkārtotu testēšanu, partnera testēšanu, PrEP.</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • Tā kā Tu/Jūs minēji/-āt, ka Tev/Jums šobrīd pastāv inficēšanās riski, es vēlos parunāt par profilakses iespējām, kas palīdzēs Tev/Jums samazināt inficēšanās riskus. Prezervatīva lietošana katrā dzimumakta laikā var Tevi/Jūs pasargāt no inficēšanās ar HIV un STI. Kā arī regulāra atkārtota testa veikšana ir nozīmīga, lai laikus atklātu infekcijas klātbūtni. Kā arī svarīgi ir apspriest jautājumus par HIV ar savu partneri un zināt sava partnera HIV statusu. Veids, kā to var veikt, ir doties kopā veikt testu. Veicot testu kopā, testa veicējs nejaucas par iepriekšējās uzvedības riskiem, bet gan koncentrēties uz Jūsu līdzšinējiem riskiem un sniegs padomus risku mazināšanai.
<p>Solis 3: Novērtē klienta zināšanas par HIV un kā ar to var inficēties.</p>	<p>Scenārijs:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Pastāsti/-iet, ko Tu/Jūs zini/-āt par HIV un kā ar to var inficēties. • Vai Tev/Jums ir kādi jautājumi par HIV inficēšanās veidiem, kurus vēlies/-aties man uzdot?
<p>Solis 4: Sagatavo klientu iespējamajam testa rezultātam.</p>	<p>Scenārijs: <i>Sagatavo HIV-negatīvam rezultātam</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • Kā jau iepriekš minēju, Tavs/Jūsu testa rezultāts šodien var būt pozitīvs vai negatīvs. Tests, ko izmantojam, ir precīzs, bet, ja inficēšanās notikusi ne vēlāk kā pēdējo trīs mēnešu laikā, pastāv

	<p>iespēja, ka tests šodien neuzrādīs HIV antivielas. Ja šodien Tavs/Jūsu testa rezultāts būs negatīvs, Tu/Jūs vari/-at veikt specifiskāku testu agrīnai HIV noteikšanai (akūtā stadijā), ņem/-iet vērā, ka arī šie testi nav spējīgi uzrādīt infekciju, ja inficēšanās notikusi pāris dienas atpakaļ. Otra opcija – veikt atkārtotu testu, ne vēlāk kā 3 mēnešus pēc iespējamā inficēšanās brīža. Līdz atkārtota testa veikšanai katra dzimumakta laikā lieto prezervatīvu.</p> <p><i>Sagatavo HIV-pozitīvam rezultātam</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • Pastāv iespēja, ka šodien Tavs/Jūsu testa rezultāts varētu būt pozitīvs. Vai Tu/Jūs esi/-at domājis, kā Tu/Jūs varētu justies, ja Tavs/Jūsu testa rezultāts būtu pozitīvs? Vai ir kāds, kuram Tu/Jūs to vēlētu pateikt? Mūsdienās pastāv ārstēšanas un aprūpes iespējas, lai HIV inficētas personas var nodzīvot ilgu un veselīgu dzīvi. Ja Tavs/Jūsu testa rezultāts būs pozitīvs, svarīgi būs veikt apstiprinošo diagnostiku laboratorijā un uzsākt ārstēšanos, ja diagnozi apstiprinās. Svarīgi ir informēt arī savus iepriekšējo (-os) un esošo (-os) dzimumpartneri (-us) par iespējamo inficēšanos.
<p>Solis 5: Apkopo galvenos secinājumus.</p>	<p>Scenārijs:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Mēs izrunājam ar Tevi/Jums iespējamās HIV inficēšanās riskus un to nozīmi, es sniedzu informāciju par profilakses iespējām, aprūpi un ārstēšanu, par ko es minēju atkārtoti, balstoties uz Tavu/Jūsu testa rezultātu. Vai Tev/Jums ir kādi jautājumi?
<p>SOLIS Nr. 4 Paziņo testa rezultātu</p>	
<p>Solis 1: Pārbaudi klienta gatavību saņemt testa rezultātu.</p>	<p>Scenārijs:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Tavs/Jūsu testa rezultāts ir gatavs. Vai Tu/Jūs esi/-at gatavs to dzirdēt?

<p>Solis 2: Sniedz skaidru un nepārprotamu rezultāta paskaidrojumu.</p>	<p>Scenārijs: <i>Ja negatīvs (ne-reaktīvs)</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • Viss ir labi, Tavs/Jūsu testa rezultāts ir HIV negatīvs. Tas nozīmē, ka tests neatklāj HIV antivielas šajā brīdī. <p><i>Ja pozitīvs (reaktīvs)</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • Tavs/Jūsu testa rezultāts ir HIV pozitīvs. Tas nozīmē, ka tests atklāj HIV antivielas, un ir liela iespēja, ka Tev/Jums ir HIV. <p><i>Ja testa rezultāts nederīgs (ļoti retos gadījumos)</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • Tavs/Jūsu testa rezultāts ir nederīgs. Tas nozīmē, ka tests, iespējams, nepareizi nostrādāja, tādēļ mēs veiksīm atkārtotu testu.
--	---

Soļi HIV negatīva testa rezultātā

<p>SOLIS Nr. 5 Sniedz informāciju par aprūpes, ārstēšanas un profilakses iespējām</p>	
<p>Solis 1: Novēro klienta reakciju, saņemot testa rezultātu.</p>	<p>Scenārijs:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Vai Tu/Jūs saproti/-at sava testa rezultātu? • Kā Tu/Jūs jūties/-aties, uzzinot šo rezultātu?
<p>Solis 2: Atkāroti diskutē par riskiem un atgādini par iespējām, kas var palīdzēt klientam palikt HIV negatīvam:</p> <ul style="list-style-type: none"> • izvēlies mazāk riskantas dzimumattiecības; 	<p>Scenārijs:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Vai Tev/Jums ir kādi jautājumi par HIV inficēšanās riskiem? • Vai Tu/Jūs esi/-at dzirdējis par partneru testēšanos? Tā ir iespēja testēties kopā ar savu partneri, tādējādi uzzinot HIV statusu vienlaicīgi.

<ul style="list-style-type: none"> • veic testu kopā ar partneri; • lieto prezervatīvus katru reizi un pareizi; • samazini dzimumpartneru skaitu; • veic STI testēšanu un ārstēšanu; • ja partneris ir HIV pozitīvs, iedrošini uzsākt ārstēšanos. 	
<p>Solis 3: Pārrunā atkārtota testa veikšanas nepieciešamību, balstoties uz klienta riskiem.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Kā jau mēs runājām, Tev/Jums būtu nepieciešams veikt atkārtotu testa veikšanu pēc 3-6 mēnešiem.
<p>Solis 4: Izsniedz prezervatīvus</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Mēs piedāvājam bezmaksas prezervatīvus saviem klientiem, un Tu/Jūs vari/-at vienmēr atgriezties un paņemt vēl.
<p>SOLIS Nr. 6 Nodrošini sasaisti ar veselības aprūpes, sociāliem u. c. pakalpojumiem</p>	

<p>Solis 1: Informē par pieejamiem pakalpojumiem, piemēram:</p> <ul style="list-style-type: none"> • PrEP un PEP; • partneru testēšanu; • atkārtotu testēšanu; • STI testēšanas un/vai ārstēšanās iespējām; • reproduktīvo veselību (ginekologs, urologs); • atkarības, psihiskās veselības, vardarbības jautājumiem; • citiem sociāliem un veselības aprūpes pakalpojumiem. 	<p>Scenārijs:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Pārrunā nepieciešamo pakalpojumu izmantošanu, balstoties uz klienta vajadzībām. Motivē saņemt nepieciešamo palīdzību un pakalpojumus.
---	--

Soļi HIV pozitīva testa rezultātā

SOLIS Nr. 5	
Sniedz informāciju par aprūpes, ārstēšanas un profilakses iespējām	
Solis 1: Novēro klienta reakciju, saņemot testa rezultātu.	Scenārijs: <ul style="list-style-type: none"> • Vai Tu/Jūs saproti/-at sava testa rezultātu? • Kā Tu/Jūs jūties/-aties, uzzinot šo rezultātu? <p><i>Pēc nepieciešamības izmanto klusuma brīdi, lai novērotu klienta reakciju un dotu laiku apdomāties, pievērš uzmanību klienta tūlītējām vajadzībām, pirms turpini tālāk.</i></p>
Solis 2: Iesaki veikt apstiprinošo testēšanu.	Scenārijs: <ul style="list-style-type: none"> • Kā es jau minēju, tests, ko šodien veicu, ir ļoti precīzs, bet ir obligāti nepieciešams veikt rezultāta apstiprinošo diagnostiku laboratoriski. Lai noskaidrotu galīgo testa rezultātu, es Tevi/Jūs nosūtīšu uz (norāda uz tuvāko ārstniecības iestādi, kurā HIV pacientus pieņem infektologs). <p>Piezīme: nosūtījuma forma (ceļvedis) un tā lietošanas pamācība pieejama 4. pielikumā.</p>
Solis 3: Informē par iespēju testēt partneri.	<ul style="list-style-type: none"> • Tā kā Tavs/Jūsu testa rezultāts šodien bija pozitīvs, ir ļoti svarīgi apzināt savus seksa partnerus un citas personas, kuras varēja būt pakļautas inficēšanās riskam, un informēt tās. Tas ir svarīgi, lai cilvēks laikus uzzina savu testa rezultātu un nepieciešamības gadījumā uzsāk ārstēšanos.
Solis 4: Sniedz informāciju par HIV ārstēšanas iespējām un aprūpi:	<ul style="list-style-type: none"> • Ir ļoti svarīgi, lai Tu/Jūs laikus nonāktu pie infektologa un uzsāktu ārstēšanos. Ārstēšana samazina riskus inficēt citus un palīdz nodzīvot ilgāku un veselīgāku mūžu. Tev/Jums būs iespēja pārrunāt visus jautājumus par ārstēšanu ar ārstu. Pārrunāsim soļus, kā Tu/Jūs varētu ātrāk nonākt pie ārsta.

<ul style="list-style-type: none"> • ārstēšana ļauj cilvēkam nodzīvot ilgāk un veselīgāk; • ārstēšana samazina infekcijas transmisijas risku; • citi jautājumi, kas saistīti ar HIV ārstēšanu un aprūpi. 	
<p>Solis 5: Atkāroti diskutē par riskiem un atgādinā par profilakses pasākumiem, kas jāievēro, lai samazinātu tālāku infekcijas pārnesi:</p> <ul style="list-style-type: none"> • izvēlies mazāk riskantas dzimumattiecības; 	<p>Ir svarīgi šobrīd pārrunāt profilakses pasākumus, kuri Tev/Jums būtu jāievēro, lai novērstu citu personu inficēšanu. Es varu Tev/Jums sniegt atbalstu un palīdzību, kāda ir nepieciešama, lai palīdzētu ievērot profilakses pasākumus. Ir svarīgi informēt par rezultātu savu partneri. Jūs varat abi nākt veikt testu kopā.</p>

<ul style="list-style-type: none"> • veic testu kopā ar partneri; • lieto prezervatīvus pareizi un katru reizi; • samazini dzimumpartneru skaitu; • iedrošini testēties partneri. 	
<p>Solis 6: Pārrunā iespēju atklāt rezultātu citiem un sniedz atbalstu.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Vai ir kāds, kuram Tu/Jūs vēlētos paziņot savu testa rezultātu? Vai ir kāds, kurš Tev/Jums var sniegt atbalstu šajā periodā?
<p>Solis 7: Izsniedz prezervatīvus.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Mēs piedāvājam bezmaksas prezervatīvus saviem klientiem, un Tu/Jūs vari/-at vienmēr atgriezties un paņemt vēl.

SOLIS Nr.6

Nodrošini sasaisti ar veselības aprūpes, sociāliem u.c. pakalpojumiem

Solis 1:

Sasaisti klientu ar veselības un sociālās aprūpes pakalpojumiem, tai skaitā:

- HIV aprūpe un ārstēšana;
- partneru testēšana;
- STI, TB pārbaude un ārstēšana;
- reprodūktīvā veselība (ginekologs);
- atkarības, psihiskās veselības, vardarbības jautājumi;
- citi sociālie, veselības pakalpojumi.

Scenārijs:

- Kā jau mēs izrunājām, es Tevi/Jūs nosūtīšu pie speciālista veikt apstiprinošo diagnostiku un nepieciešamajiem izmeklējumiem, kā arī Tev/Jums sniegšu informāciju par ārstēšanas iespējām.
- Kā arī iesaku Tev/Jums informēt savu/-us dzimumpartneri/-us par savu testa rezultātu.

Pārrunā klienta vajadzības pēc citiem sociāliem un veselības pakalpojumiem. Sniedz informāciju, kā un kur var šos pakalpojumus saņemt.

Informē, ka klients var vērsties pie Tevis jautājumu gadījumā atkāroti.

Direktore

Iveta Gavare

Kristīne Ozoliņa 67387653
kristine.ozolina@spkc.gov.lv

DOKUMENTS PARAKSTĪTS ELEKTRONISKI AR DROŠU ELEKTRONISKO PARAKSTU
UN SATUR LAIKA ZĪMOGU